Коми му

РЕСПУБЛИКАСА ВОЙТЫРЛӦН ГАЗЕТ

Вторник, 1992 вося март 10 лун ● № 29 (14725) ● Доныс 20 кӧп.

РЕСПУБЛИКАЫСЬ ЮӦРЪЯС

Коймӧд программа

Кольӧм лунъясӧ Ижемскӧй районса Щельяюр посёлокса войтыр кутiсны видзӧдны «Коймӧд канал» телевизионнӧй производственнӧй объединениелысь программасӧ. Посёлоксаяс вермасны тӧдмасьны республикаысь да ас районысь вылторъясӧн, а сiдзжӧ видеофильмъясӧн.

Сыын, мый щельяюрсаяс вермӧны видзӧдны «Коймӧд каналлысь» программаяс, ыджыд пайыс Сыктывкарскӧй да Санкт-Петербургскӧй телевидениеяслӧн, а сiдзжӧ посёлокысь культура керкаса уджалысьяслӧн.

В. СЕМЕНОВ.
Ижемскӧй р.

Дас вит шайтӧн нин

Ӧні прӧстӧй йӧзыд быдлаын ойгӧны-пойгӧны, медомӧль кывъяснас видӧны рынок дор сулалысьясӧс. Торгӧвӧй мафияыд ньӧти эз слабмы, мӧдарӧ, ёнмис на. Кыдзи кӧсйӧны, сiдз и грабитӧны войтыртӧ. Талун ӧти донъяс индӧны, а аски дас — кызь пӧв вылӧ найӧс содтӧны. Медся удалӧсь рынок дырйыд вӧлӧмаӧсь Кӧрткерӧсскӧй районса Вомын сиктысь сельпоса уджалысьяс. Кӧнкӧ еджыд нянь-тӧ вит-квайт шайтӧн на иналӧны, а вомынсяс февраль чӧж нин дас шайтысь ньӧбiсны. Но сельпоса председатель В. Куниналы тайӧ кажитчӧма этша на. Кольӧм лунъясӧ кырымалӧма приказ, код серти еджыд нянь-сӧ мӧдасны вузавны 15 шайтӧн.

В. КАНЕВ.
Кӧрткерӧсскӧй р.

Ӧти совхозӧн этшаджык

Неважӧн «Лоемскӧй» совхозын уджалысь войтыр нуӧдiсны конференция. Чукӧртчӧм йӧзлы вӧдi вӧзйӧма выль ног кӧзяйствуйтӧмлысь куим туй. Ӧтиыс, совхоз подув вылын лӧсьӧдны куим кооперативнӧй овмӧс. Мӧдыс, артмӧдны акционернӧй предприятие. Коймӧдыс, коллективно-долевӧй овмӧс.

Дыр думайтӧм бӧрын сиктсаяс бӧрйисны медбӧръя вӧзйӧмсӧ — коллективно-долевӧй овмӧс. Тайӧ жӧ конференция вылын лӧсьӧдӧма совхозысь эмбур да му юкӧм кузя комиссия

М. ГИЧЕВ.
Прилузскӧй р.

БӦР ЛОВЗЬӦ КОКОРА

Вениамин Надуткин йылысь медводдзаысь кылi 1991 вося тулысын. Сэки странаын, тшӧтш и миян республикаын, заводитчисны ыджыд вежсьӧмъяс. Найӧ, вежсьӧмъясыс, шызьӧдiсны и видз-му овмӧсын уджалысьясӧс. Сӧмын ёрни-басниысь водзӧ делӧыс эз мӧдӧдчы. Коді кутас ыджыдавны му вылын? Та гӧгӧр медсясӧ бергалiс зыквеныс. Гашкӧ, вынсьӧдны частнӧй собственность? Быд пӧрйӧ веныс первой ӧзйылiс, сэсся кусiс. Споруйтысьяс сiдзи эз и волыны ӧти кывйӧ. «Доддыс» жӧ некыдзи эз вӧрзьыв места вывсьыс сы вӧсна, мый примитлiсны помӧдз думыштлытӧм решениеяс.

Век жӧ сиктъясын ӧткымынӧн кыпӧдлiсны ассьыныс гӧлӧссӧ: сетӧй мусӧ налы, кодъяс сы вӧсна збыльысь тӧждысьӧны. Ӧд удждон либӧ трудодень вылӧ мырсьысь некор оз ло бур кӧзяинӧн. Татшӧм видзӧдласа войтырыс эз сӧмын сёрнитны, но и заводитiсны лӧсьӧдны асшӧр крестьянскӧй овмӧсъяс. Кольӧм вося апрельын вӧлi Коми ССР-ысь крестьянскӧй овмӧсъяс союзлӧн да видз-му овмӧсса кооперативъяслӧн учредительнӧй собрание. Тані и медводдзаысь кывлі Надуткин йылысь, коді воӧма собрание вылӧ Сыктывдінса Пажга сиктысь. Тайӧ мортыс, вӧлӧмкӧ, кӧсйӧ лоны фермерӧн. Медым збыльмӧдны ассьыс мӧвпъяссӧ, Вениамин Егоровичлы ковмӧма кытшовтны республикаса чина йӧзлысь уна дас кабинет...

И со ме Пажгаын. В. Е. Надуткинлӧн керкаыс ылысянь шыбитчӧ синмад. Ыджыд сiйӧ да зумыд. Тані жӧ гид-карта, пывсян... Вениамин Егорович висьталӧ аслас медводдза воськовъяс йылысь:

— 1991 вося январын Николай Уляшевкӧд мӧвпыштiм лӧсьӧдны ӧтувъя крестьянскӧй овмӧс. Кокораын миянлы сетiсны 93 гектар му. Ньӧбим вӧв, кык кукань, ӧти ыджыд да сизим посни порсь. Республикаса минсельхозпродын кӧсйысьсны сетны трактор да машина. Но миянлы вичмис сӧмын машина. Кутшӧмсюрӧ техникаӧн отсалiсны совхоз, ӧткымын предприятие. Сыктывдінса агропромбанк сетiс ссуда.

Фермеръяс мӧвпалӧны лӧсьӧдны аслыссяма комплекс. Сэні лоб куимсё ыж. А вурунысь кыны кепысь, свитер да мукӧдтор. Медым пӧ Сыктывкарса ЦУМ-ысь позис ньӧбны миян фирмаӧн вӧчӧм паськӧм. Ертъяс оз повны, мый колясны «потӧм вор дорын». Ӧти-кӧ, тані абуӧсь на конкурентъясыд. Мӧд-кӧ, ӧні вуруныд дона.

Вениамин Надуткин — зэв аслыссикас морт. Олӧмыслӧн ордымті мунігӧн сiйӧ паныдавлiс быдсяма мытшӧд да гуран. Сӧмын некор найӧс эз кытшовтлы. Гӧгӧрвоана, и водзті, и ӧні ёнасӧ эз радейтлыны мортӧс, коді ставсӧ весьыда висьталӧ синмад. Татшӧмъяссьыд веськӧдлысьяс кинас и коknас зiльӧны мынтӧдчыны. Буретш тадзи вӧлі Вениамин Егоровичкӧд. Ӧти пӧраӧ уджалiс «Пажгинскӧй» совхозын главнӧй инженерӧн. Регыд гӧгӧрвоис, мый сэкся директорыс омӧля тӧждысьӧ овмӧс вӧсна, мый сiйӧ — видз-мутӧ омӧля гӧгӧрвоысь, талунъя лунӧн олысь веськӧдлысь. На костын тшӧкыда ыпнитлывлiс вен.

Совхозса главнӧй инженер гижис видз-му овмӧс министерствоӧ письмӧ, кӧні юӧртiс, мыйла паныс на костын зык-шум. Некымын лун мысти КПСС райкомсянь воисны представительяс. Найӧ босьтчисны донъявны главнӧй инженерлысь уджсӧ. Татшӧм пӧверкаӧн волiсны витысь. И, дерт жӧ, В. Надуткинӧс мездiсны кыв кутана уджысь.

Вениамин Егорович «медасис» грузовӧй автотранспортса Сыктывкарскӧй производственнӧй объединениелӧн подсобнӧй овмӧсӧ. Уджыс сылӧн ладмис. А сэсся тасянь нин вуджис сiдз шусяна частнӧй предпринимательствоӧ. СПОГАТкӧд кырымалiсны договор, сы серти найӧ кутасны вузавны порсь, мӧс, ыж яй, картупель. Объединениеса веськӧдлысь И. А. Сидоров первойсяньыс быд ногыс зiльӧ отсавны крестьяналы. Сиктсӧвет паныд эз сувт. И совхоз кутшӧмакӧ отсалiс.

Колис во. Ме бара Кокораын. Мый вежсис тайӧ кадпас? Ӧти-кӧ, кольӧм гожӧмын фермеръяслӧн вӧлiны медводдза отсасьысьяс. Тайӧ Вениамин Надуткинлӧн пиянныс — Володя да Саша. Сiдзжӧ тані практика пыдди уджалiс Сыктывкарскӧй сельхозтехникумса велӧдчысь Андрей Дик. Крестьянскӧй овмӧс йылысь сiйӧ гижӧ ассьыс курсӧвӧй удж. Мӧдкӧ, дженьыд кадколастӧн В. Надуткин да Е. Уляшев кыпӧдiсны ыджыд гид. Эм нин кызь кык ыж, сизим вӧв, кык мӧс, дас порсь да дас ӧкмыс порсьыт, дас нутрия. Вӧчӧма и пруд, кӧні рӧдмӧны гыч да карп. Тулыснас фермеръяс кӧсйӧны содтӧд ньӧбны курӧгъясӧс да дзодзӧгъясӧс.

Ӧти кывйӧн бӧр ловзьӧ Кокора. Тані бара овмӧдчисны зiль йӧз.

Г. МИХАЙЛОВ.

Ф. ПЕТРОВЛӦН снимок вылын: Вениамин Надуткин да Николай Уляшев.

Г. И. Денисенковалы «Коми ССР-ысь народнӧй овмӧсса заслуженнӧй работник» почётнӧй ним сетӧм йылысь

КОМИ ССР-са ВЕРХОВНОЙ СӦВЕТ ПРЕЗИДИУМЛӦН УКАЗ

Строительствоын бур уджысь «Коми ССР-ысь народнӧй овмӧсса заслуженнӧй работник» почётнӧй ним сетны ГАЛИНА ИВАНОВНА ДЕНИСЕНКОВАЛЫ — «Бумпромстрой» трестысь «Отделстрой» специализируйтӧм строительнӧй управлениеса штукатур-малярлы.

Коми ССР-ысь Верховнӧй Сӧветса председатель Ю. СПИРИДОНОВ.

Сыктывкар,
1992 вося февраль 25 лун.

«Коми ССР-ысь культураса заслуженнӧй работник» почётнӧй ним сетӧм йылысь

КОМИ ССР-са ВЕРХОВНОЙ СӦВЕТ ПРЕЗИДИУМЛӦН УКАЗ

Республикаын библиотечнӧй делӧ сӧвмӧдӧмӧ ыджыд пай пуктӧмысь «Коми ССР-ысь культураса заслуженнӧй работник» почётнӧй ним сетны:

НОННА ФЕДОРОВНА АКОПОВАЛЫ — Сыктывкарскӧй государственнӧй университетысь научнӧй библиотекаса заведующӧйлы;

НАДЕЖДА КУЗЬМИНИЧНА ЧИЧКОВСКАЯЛЫ — В. И. Ленин нима Коми республиканскӧй библиотекаса главнӧй библиотекарлы.

Коми ССР-ысь Верховнӧй Сӧветса председатель Ю. СПИРИДОНОВ.

Сыктывкар,
1992 вося февраль 25 лун.

ДЖЕНЬЫДИКА

Россияса Госстандарт юӧртiс, мый тавося март 29 лунсянь сентябрь 27 лунӧдз Российскӧй Федерациялӧн территория вылын пыртьӧ «гожся» кад. Март 29 лунлы паныда войӧ кык часын часi стрелкаяс колӧ вештыны час водзӧ.

* * *

Сыктывкарскӧй горсӧветлӧн сессия примитiс оланiн приватизируйтан программа. Сы серти быд мортлы 20 квадратнӧй метр да семья вылӧ нӧшта 15 квадратнӧй метр оланiн сетьӧ дон босьттӧг. А лишаланаысь быд квадратнӧй метрысь щӧркодя ковмас мынтыны 390 шайт.

Выліын зільӧны — уліын оз тӧдны

МАРТ 4 ЛУНӦ ВӦЛІ РЕСПУБЛИКАЫСЬ ПРОФСОЮЗНОЙ ОРГАНИЗАЦИЯЯС ФЕДЕРАЦИЯ СОВЕТЛӦН ПЛЕНУМ СІЙӦ ВИДЛАЛІС, КЫДЗИ ПОЗЬӦ СОЦИАЛЬНӦЯ ДОРПЫНЫ УДЖАЛЫСЬ МОРТӦС, МЕД СІЙӦС ДЗИКӦДЗ ӦЗ ТОПӦД РЫНОКЛӦН КАБЫРЫС.

ДОКЛАДЫСЬ

Тавося январын республикаса быд морт вылӧ шӧркодь доход лоі 1.640 шайт. Медічӧт потребительскӧй бюджет сэк вӧлі 2.033 шайт, таысь джынсьыс уджыкыс муніс сёян-юан вылӧ. Январын 46 тысяча мортлӧн шӧркодь доход вӧлі колана шӧркодь физиологическӧй минимумысь улынджык.

— ПРОФСОЮЗЪЯСЛӦН федерацияын ми сӧмын и сёрнитам нефть, газ, из шом перйысьяс йылысь. А эмӧсь ӧд коммунальнӧй, бытӧвӧй, мукӧд служба. Налы кокни ӧмӧй? Вайӧ профсоюзъясьлӧн ыджыд семьяным кывзамӧй быдӧнӧс, а не сӧмын гора гӧлӧсаясьс.

Профсоюзъяслӧн Коми федерация сӧветлӧн пленум вылын таӧ чукӧстіс аслас сёрниын Ухтаысь коммунальнӧй предприятиеясса уджалысьяслӧн профкомса председатель Л. А. Минина. Госагропромсаяслӧн профкомса юралысь В. П. Берба сідзкӧ корис «ӧтувтчыны, а не кыскыны быдӧнлы эшкынсӧ асланьыс». И кӧть найӧ да мукӧд сёрнитысь бара жӧ медводз висьталісны асланыс сьӧкыдлунъяс йылысь, тайӧ пӧрйӧ тӧдчис, мый профсоюзнӧй веськӧдлысьяс гӧгӧрвоӧны: ӧткӧн-ӧткӧн уджысь тӧлк оз артмы. Муртса на кутшӧмкӧ отрасльса уджалысьяс мыйкӧ аслыныс «шедӧдӧны» правительствосянь, пыр жӧ кодкӧ бара кыпӧдчӧ. Гезйыс гартчӧ — и пом сылы абу. Но кодлӧн кыв бергӧдчас мыждыны либӧ ӧлӧдны йӧзсӧ, талун кӧ на пыысь 80 процентыс олӧ гӧльлун вылын?

Отувъя зільӧм йылысь мӧвп некымынысь тӧдчӧдіс докладас федерация сӧветса председатель В. А. Торлопов. И бур, мый пленумын участвуйтысьяс тайӧс кылісны да, гашкӧ, водзӧ вылӧ артыштасны. Ӧнӧдз жӧ, висьталіс В. Торлопов, отраслевӧй профсоюзъяс костын быттьӧкӧ вӧлӧма кутшӧмкӧ стен. Медся нин пӧ ӧтдортчӧмыс петкӧдчис Воркутаын да Инта ын лоӧмторъяс дырйи. Котыртчис кык карса профсоюзъяслӧн координационнӧй стачечнӧй комитет, и некоді эз думышт, мый налы колӧ ёрт нога отсӧг, либӧ кӧть бур кыв шуны. Президиумса ни ӧти член, отраслевӧй профсоюзса ни ӧти веськӧдлысь эз вӧв накӧд орччӧн.

— Збыльысь, воркутасяслы лунвыв районъяс эз мӧддӧны весиг ышӧдана телеграмма. Кӧні нӧ профсоюзнӧй ӧтувъялунным? Ӧні кватитчим да асьным на бӧрын нин лӧсьӧдам став социальнӧй юкӧнса межпрофсоюзнӧй комитет, — сӧветса председательлысь мӧвпсӧ ещӧ на тӧдчӧдіс здравоохранениеса уджалысьяслӧн профсоюз рескомса веськӧдлысь Л. В. Витер. Сійӧ висьталіс талунъя шӧркодь уджсьӧн (абу оклад) «госбюджетникъяслысь»: учительлӧн — 2.000 шайт, медикліӧн — 1.104, культураса уджалысьлӧн — 1.150.

Та мыйдаӧн и вичмис, а мыйда вын воштӧма то ӧтиялӧн, то мӧдъяслӧн торйӧн бастуйтігӧн. Орччаӧдӧм пыдди: промышленностьса уджалысьлӧн шӧркодь тӧлысся уджсьӧн 4.815 шайт, Ылі Войвылын ӧтсымын специальностя войтырлӧн 30 тысячаӧдз. Мый налы кыптӧм донъясыд! Гашкӧ, кодкӧ шуас, со пӧ бара йӧз зептысь деньга артальӧны. Да олӧмыс тшӧктӧ! Кодкӧ кӧ вермӧ ас продукция вылӧ дон вӧля вылӧ лэдзны, кыдзи ӧні тайӧс корӧны горнякъяс да нефтяникъяс, да тадзи нажӧвитчыны, мый кольӧ медикъяслы? Мыттысяна услугаяс? Бара жӧ кучкас уна челядяяс, олӧмаяс да инвалидъяс кузя. Найӧ ӧд медсясӧ больничаясӧ да аптекаясӧ волывлӧны, а оз тысячаяссӧ босьтысь. Пленумын участвуйтысьяс шуисны шыӧдчыны республикаса правительство дорӧ мӧвпӧн, медым народнӧй овмӧса юкӧнъясын уджсьӧн торъялісь (соотношение) ылӧсас сідзи жӧ, кыдзи тайӧ вӧлі 1992 вося январӧдз. Тыдалӧ, мӧд ногӧн он вермы. Профсоюзъяс федерациялы колӧ пуӧдны таын ӧтувъя туйвизь. Ӧнӧдз жӧ, кыдзи донъялісь «Прогресс» заводысь Ю. Н. Колышкин, быдӧн ордйысис сыын, коді водзджык содтас уджсьӧн.

ПОЗЬӦ СОГЛАСИТЧЫНЫ докладчикӧд сыын, мый профсоюзъяслы ӧні збыльысь сьӧкыд. Найӧс видӧны веськыдладорсянь и шуйгаладорсянь, тшӧтш и выльӧн чужӧм альтернативнӧй профсоюзъяс. Прӧстӧй йӧзлы абу кокни гӧгӧрвоны, колӧны-ӧ найӧ, да унаӧн петӧны профсоюзысь. Вермӧ-ӧ профсоюзъяслӧн Коми федерация, коді кык во сайын котыртчис Россияын медводдзаӧн, кужӧмӧн да эскӧдӧмӧн вайӧдны государственнӧй властьӧдз йӧзлысь корӧмъяс да тӧждъяс? Тырмӧ-ӧ сылӧн сям да эбӧс делӧӧн отсавны трудӧвӧй коллективъяслы, торъя йӧзлы? Частӧ на падмӧдӧ сійӧ, мый выліын зільӧм-пессьӧм йылысь уліса профсоюзнӧй органъяс оз юбртны аслаыс организацияясӧ. Вӧліны Мурманскын, Сургутын конференцияяс, а йӧз на йылысь нинӧм эз кывлыны, оз тӧдны налысь решениеяс. Федерацияса веськӧдлысьяс ветлывлӧны войвывса каръясӧ, но дзикӧдз вунӧдісны сиктса войтырӧс. «Трибуна» газетысь кындзи этша кӧні йӧзӧдӧны ассыныс гижӧдъяс. Весиг отраслевӧй профсоюзъясса лидеръяс оз тӧдны ӧта-мӧдлысь уджсӧ.

Сэк жӧ профсоюзнӧй федерациякӧд кутісны лыддьысьны правительствоын, парламентын. Кольӧм воын тувсовъя да арся профсоюзнӧй акцияяс бӧрын Россияса Верховнӧй Сӧвет примитіс ӧткымын законодательнӧй акт, сы лыдын гражданаліӧн денежнӧй доходъяслы да чӧжӧм сьӧмлы индексация йылысь, рыночнӧй экономикаӧ вуджигӧн профсоюзъяслӧн правояс йылысь. Ӧтувъя вынӧн, медбӧрын заводитісны видлавны Войвывлысь да сэні олысьяслысь медгырысь проблемаяс. 1991 вося октябрын на пленум видлалісь федерация сӧвет да Коми ССР-са Министръяслӧн Сӧвет костын 1992 во вылӧ йӧзӧс социальнӧя дорйӧм кузя соглашение проект. Сэкынь кыкнанладорсяньыс вӧчӧма унатор. И сӧмын тавося февральын правительствоса членъяс кырымалісны документсӧ. Российскӧй Федерациялӧн правительство, Россияысь профсоюзъяслӧн да предпринимательяслӧн объединениеяс костын генеральнӧй соглашение проект пӧштаысь ӧтув видлавны март 11 лунӧ Москваӧ мунас В. А. Торлопов. Шӧр визьыс сійӧ, медым сёрнитчыны да ӧтув пӧртны олӧмӧ социальнӧй да экономическӧй могъяс. Чайта, оз ло лишнӧй казытыштны правительстволӧн да Войвывса профсоюзъяслӧн ещӧ ӧти ӧтувъя вермӧм йылысь: «Россия Войвылын государственнӧй гарантияяс да компенсацияяс йылысь» законлысь проект да «Войвывлӧн статус йылысь» законлысь проект шуӧма видлавны Россияса народнӧй депутатъяслӧн VI съездӧн.

Гора нима документъяс серти кӧ, Коми профсоюзъяслӧн вылі тшупӧдъясьн збыльысь зільӧны мыйсюрӧ вӧчны. Сӧмын бара жӧ колӧ видзчысьны, мед тайӧ эз ло сынӧдсӧ сыркӧдӧмӧн, мед пӧльзя вӧлі. Да и местаяс вылын профсоюза членъяс кӧсйӧны быд лунъя тӧжд асланыс организациясянь. Тайӧ оз тырмы пӧшти быдлаын. Пленум вылӧ нарошнӧ локтӧма Ухтаысь А. И. Фролова. Мортсӧ закон торкӧмӧн вештӧмаӧсь удж вылысь. Вӧлӧма нин вит судлӧн решение, мед бӧр босьтасны. Но мортыс ӧнӧдз удктӧм. Ӧні медся нин яндысьтӧг кутісны уджалысьтӧ дзескӧдны. И торъя мортысь бокын кӧ лоӧ профсоюз комитет, сылӧн веськӧдлысь, ӧдвакӧ содас ставнас профсоюзъяслӧн авторитет.

З. ПАНТЕЛЕЕВА.

МОЛЬ КУТАС КЫВТНЫ

Некор эн эскӧй сылы, коді шуӧ, молльӧн вӧр кылӧдӧм пӧ абу лёктор. Тадз мӧвпалігӧн уджалӧмыс вайӧдіс сэтчӧдз, мый ӧткымын юын эз кут овны весиг йӧрш. Лёксӧ йӧз аддзӧны, важысянь нин сёрнитӧны. Тшӧтш и Кулӧмдін районын. Корӧмсӧ кылісны. 1971 вося майын СССР-са Министръяслӧн Сӧвет тшӧктіс: Кулӧмдін районса Лопъю да Тимшер кузя моль лэдзӧмсӧ дугӧдны 1980 воын, а Лунвыв Мылва да Прупт вылын — 1990 воын.

Но тайӧ юяс кузяыс (Тимшерысь ӧтдор) кылӧдчӧмысь эз дугӧдчыны ӧнӧдз. Вӧр лэдзысьяс да кылӧдысьяс оз и мӧвпавны вештыны кер бӧртъяссӧ. Тадзи овны найӧс велӧдӧ районса исполнительнӧй власть. Эз кодкӧ Москваын либӧ Сыктывкарын, а народнӧй депутатъяс Кулӧмдінын райсӧветлӧн сессия вылын 1990 вося декабрь 26 лунӧ примитісны решение, медым Лопъю кузя кылӧдчӧм ыжӧдны 1993 вӧдз. Тимшерскӧй леспромхозса директор Н. Ф. Новик, дерт жӧ, аттьӧаліс И. А. Логиновӧс, коді вӧлі сэки Кулӧмдін райсӧветса председательӧн, да ёна корис депутатъясӧс гӧлӧсуйтны тайӧ решение вӧснаыс, мед пӧ оз бастуйтны лопъювлаяс.

Кулӧмдінса депутатъяслысь кывкӧртӧдсӧ вежис Коми ССР-са Министръяслӧн Сӧвет, кор 1991 вося июнь 27 лунӧ примитіс «Коми ССР-са юяс кузя моль лэдзӧм дугӧдӧм йылысь» постановление, кӧні тшӧктіс дугӧдны Лопъю вылын кылӧдчӧмсӧ 1991 воын нин. Но тайӧ постановление вылас «пуктіс крест» ачыс В. И. Худяев, кор кольӧм во лэдзис кылӧдны керсӧ тайӧ ю кузяыс.

Эм нӧшта ӧти документ. «РСФСР-са юяс да мукӧд водоёмъяс кузя моляьӧн вӧр кылӧдӧм дугӧдӧм йылысь» постановление, кодӧс РСФСР-са Министръяслӧн Сӧвет примитіс 1987 вося сентябрь 24 лунӧ. Сэні кадсӧ нюжӧдӧма нин да шуӧма дугӧдны татшӧм уджсӧ Прупт, Войвыв Кӧтӧм, Лунвыв Мылва да Эжва вылын 1995 воын.

— Одвакӧ дугӧдасны и сэки, — шуӧ Кулӧмдінысь чери видзан инспекцияса старшӧй госинспектор И. Д. Чаланов. — Од районын нинӧм оз кӧсйыны вӧчны. Босьтны кӧть Лопъюсӧ. Позис нин нюжӧдны вогӧгӧрся кыскасян туй да лэччӧдны вӧрсӧ, пуръявны Мыс сикт весьтын, Эжва бокас. А кылӧдныт мый, йӧткыштін кер бунтӧ ваас — и удж эштӧма.

Ёна дӧзмӧма юяс тшыкӧдысьяс вылӧ вӧр-ва видзан Кулӧмдін райкомитетса председатель А. Н. Бондаренко:

— Миян комитетлӧн да чери видзан инспекциялӧн сё шайта штрапъясыд веськӧдлысьяслы да кыв кутысь войтырлы оз нин мӧрччыны.

А кылӧдчан конторайн шуӧны, мый кольӧм во сӧмын Кӧтӧмысь перйисны 7 сюрс кубометр вӧйлӧм кер. Тайӧ, дерт, этша, но позьӧ ылӧсавны, кымын пӧв унджык кольӧ лэптытӧмыс.

— Кӧть кыдз оз горзыны йӧзыс, колӧ пӧ дугӧдны мольсӧ лэдзны, регыдӧн тайӧ оз артмы, — чайтӧ кылӧдчан контораса директор В. А. Муртазин. — Ӧні, кор экономика ставнас киссис, некутшӧм позяндун абу, мед кӧть нин эз тупкыны предприятиесӧ. Ме думысь, ва туй медся донтӧм. Видзӧдлыны на колӧ, кор унджык вошӧ — кылӧдігӧн али машинаӧн нунгӧн? Вына транспортыд сынӧдсӧ няйтӧсьтӧ, лёкыс сыысь унджык. Мӧд делӧ — тӧдчымӧн унджык мӧдӧдны пурйӧн, но позяндуныс абу жӧ — этша такелаж, оз тырмымӧн буксир сет пароходствоӧн Войвывса управление.

Потребительлы вӧр мӧдӧдӧм йылысь эм аслас видзӧдлас районса администрацияӧн веськӧдлысьӧс экономика кузя вежысь Н. Н. Кармановлӧн:

— Оз коп чайтны, мый ми бокын сулалам. Вочасӧн вӧчам ставсӧ сы могысь, медым молльӧн кылӧдчӧмысь 1995 вӧдз дугӧдчыны. Босьтам Помоздинскӧй леспромхозӧс. Бӧръя куим восьӧ сійӧ оз лэдз вӧрсӧ Пузла да Вӧль юяс кузя. Дугдас лэдзны Эжва вылӧ. Босьтчас петкӧдны Крутая станцияӧ, кӧні «Коми ВУД—СИС» ӧтувъя советско-итальяньскӧй предприятие стрӧитас вӧр переработайтан завод. Вонас кутас лэдзны 130 сюрс кубометр продукция. Талун нин леспромхоз петкӧдӧ машинаясӧн Ухта туй кузя. Ӧнія Крутянскӧй леспромхоз лоӧ Помоздинскӧйлӧн вӧр переработайтан цехӧн. Завод улӧ местасӧ сетӧма нин. Тулыснас, тыдалӧ, заводитчасны мукӧдчыны. Мӧд татшӧм жӧ завод лоӧ Помӧсдінын.

Пруптскӧй леспромхоз бӧръя кадӧ уна вӧчӧ, медым матыса кык вӧӧн петны Прупт да Кӧтӧм юяс бокысь. Став вӧрсӧ кутас петкӧдны Керчомъя дорӧ, кӧні паськӧдӧ вӧр чинталан да пуръясянінъяс. Ӧні леспромхоз сэні пуръялӧ 60 сюрс кубометр вӧр, а колӧ 250 тысяча. Вӧрсӧ во гӧгӧр чӧж нуӧм могысь стрӧитӧны бур туй, колис эштӧдны квайт километр.

Сьӧкыдджык Тимшерскӧй леспромхозлы. Медым дугӧдны Лопъю кузя моль, колӧ стрӧитны Лопъювад посёлокянь Югыдъягӧдз, Эжва дорӧдз, сідзкӧ бур туй да ыджыд улыс склад, вӧчны вӧр чинталанін Мыс дорӧ. Коркӧ сэні татшӧмыс вӧлі нин, но жугліс ны, кутіс ны мӧдӧдны сӧмын чинтавтӧм вӧрысь пуръяс. Помоздинскӧй да Пруптскӧй леспромхозъясын ведь уна нин вӧчӧма да эмышт сьӧм. Тимшерскӧйлӧн, уджӧдз кындзи, нинӧмыс абу. Но оз жӧ весь овны. Котыртчис акционернӧй предприятие, коді кутас переработайтны во чӧжӧн 20 тысяча кубометр вӧр.

Николай Николаевич вайӧдіс лыдпасъяс. Найӧ петкӧдлӧны: районын молльӧн кылӧдан вӧрыс воысь воӧ чинӧ. 1989 воын кӧ кывтіс тадзи 1 миллион 303 тысяча кубометр, кольӧм воын сыысь пӧшти джынйыс.

Чинӧ оз сӧмын сы вӧсна, мый пыр этшаджык зептӧны. Бӧръя вояс уджык вӧр нуӧны автомашинаясӧн да баржаясӧн. Тайӧ бара жӧ тыдалӧ лыдпасъясыс. Сэк жӧ унатор на и падмӧдӧ, оз помӧдз ставсӧ мӧвпыштны да. Та вӧсна уна машина да баржа Кулӧмдін районысь лэччӧ кушӧн.

Кокньӧдӧны мыйтакӧ нчӧт предприятиеяс. Сідз, «Комилеестройлӧн» ПМК подув вылын котыртчис «Енвевт», кутас сетны вонас 30 тысяча кубометр продукция. Сійӧ заводитіс нин удкавны Кебанъёдь посёлокын. Стрӧитчан материал да мебель вӧчан производство лӧсьӧдӧны Кулӧмдінса торгово - производственнӧй компания да «Нюм» кооператив. Бӧръяас ӧтувтчисны районса ӧткымын предприятие да нюжӧдӧны туй Крутоборкаӧ, писькӧдчӧны кӧрт туйлань. Бара жӧ молльӧн лэдзан вӧрсӧ чинтӧм могысь.

Мыйсюрӧ вӧчьӧ, унатор бумага вылын. Кулӧмдінса йӧзӧс дӧзмӧдӧ медсясӧ сійӧ, мый вӧр лэдзысьяс да кылӧдысьяс оз вӧчны верманасӧ, мунӧны медся кокни туйӧд. Кад нин видзӧдлыны паськыдджыка, кор босьтчӧны водзӧ сӧвмӧдны районлысь экономикасӧ. Бур, выль производствояс да предприятиеяс восьтігӧн кӧ сёрнитӧны вӧр-ва видзысьяскӧд. Эм мый йылысь мӧвпыштлыны и «КомигипроНИИлеспромса» да Коми научнӧй центрса учёнӧйяслы.

А кер таво гожӧм чӧж на кутас кывтны Эжва вывті миллион джынйысь унджык кубометр. «Тупкӧм» нин Лопъю кузя сідзкӧ.

В. ЛОДЫГИН.

Кулӧмдін р.

ИЗӦНЫ КЫВНАС

Водзвыв кора прӧститны, гижсяс кӧ мыйкӧ чорыдджыка. Февраль 24 лунӧ республиканскӧй радио пыр кывзi передача, сёрнитiс гижысь П. Столповский. Сiйӧ зэв ёна дивитiс видз-му овмӧсса юралысьясӧс Сыктывкарын пикет чукӧртӧмысь. Öткымын юралысьлы пӧ жаль небыд креслӧсьыд торйӧдчыныс ӧ да та вӧсна тадзи вӧчӧны, сувтӧны пӧ совхоз-колхоз бырӧдӧмлы паныд. Колӧ пӧ ӧдйӧджык фермеръяслы вӧля сетны.

А ме со мый шуа. Кывнад кокни изныд, колӧ аслыд ветлыны сиктӧ, состӧ пуджӧмӧн босьтчыны видз-му уджӧ. Сэки видзӧдлам, мый кутас сьывны сэтшӧм сёрнитысьыд. Перӧ-ручкаыд абу куран-коса, вила да чер, оз мустӧ, майбыр, зырт шоныдiнад бумагаяс пиад лукйысянгӧн. А сиктса мортыд абу кӧрт, сылы колӧ жӧ шойччӧг. Мед омӧльджыка карас стрӧитӧны дась керкаясс6, да этшаджык дась нянь сёйысь лоӧ.

А öнi мый артмӧ? Öти сиктса уджалысь вылӧ воӧ дас сёйысь. Карсаыдлы оз ков 6 час уджалӧм бӧрын пес-ваӧн ноксьыны, скӧт вердны. Майбыр, сёй да коктӧ кресталӧмӧн телевизор видзӧд.

А ми вок коддьӧмыд и медбур киносӧ видзӧдны ог вермӧй. Сьӧкыд уджыд ӧдйӧ и кусыньтiс. 40 арӧссянь беддьӧн лоӧ ветлыны. А пенсиянӧдз быдса во да джын на колӧ педзны. А ӧд скӧтник-операторыдлы лоӧ дежуритны фермаад сизим час рытсянь квайт час асылӧдз.

Да и сиктса фермерлы мый вӧчны техникатӧгыд? Войдӧр, революциянӧдз на, кодсюрӧ 2—3 мӧскӧн видзлӧмаӧсь, но йӧлӧн, выйӧн, яйӧн вердлӧмаӧсь сӧмын ассьыныс семьясӧ. Няньсӧ асьныс жӧ вӧдитлӧмаӧсь, но тшӧкыда, вӧлӧм, няньыс оз тырмы выль урожайӧдз. Йӧвтӧ 2—3 мӧскыдлысь, вӧлӧм, лысьтӧны öнiя öти мӧслысь мында. Сiдзкӧ, бӧр важ олӧмыс кӧ лоӧ, карсаыдлы уна оз и вичмы, ковмас быть мунны сиктӧ. Öнi öд том йӧз карӧ пышйӧны, а мiян кодь калекаыдлы тани сӧмын гу да горт.

Со и кора, мед татшӧм передачаас сёрнитас оз писатель, а сиктса уджалысь. Сэки тыдовтчас, коді прав да кыдзи уджавны сиктын: öткӧн али чукӧрӧн.

А. КАРМАНОВА.

Кулӧмдiн р.

ТЕШКОДЬ АРТМӦ

Кӧнi ми олам? Эскыны кӧ асланым телевидениеды, век на Коми Сӧветскӧй Социалистическӧй Республикаын. Сiдзи тай öнӧдз заводитiс быд лун передачаяссӧ-а. Да и Верховнӧй Сӧветным сэтчӧ пырысь став депутатнас пыр на вӧлiс ССР-саӧ. Гӧгӧрвоана, кутшӧм законъяс найӧ лэдзалiсны. Артмӧ, мый вӧвлӧм Союзын олiгӧн социализмлӧн вужъясыс медся пыдӧ удитӧмаӧсь пырны буретш Коми республикалӧн вына бур муӧ. Союзыс киссис нин, а миян оланiнлӧн важ тэчасногыс.

Миян парламент, коді примитiс республикалӧн ассӧрлун йылысь декларация, тыдалӧ, оз и кӧсйы кежны 70 во сайын на коммунистъясӧн бӧрйӧм туйвизьсьыс. Мирас, гашкӧ, Куба да Коми и колисны медся социалистическӧйяснас.

Быдторлы йӧзыс зiльӧмаӧсь сетны стӧч, мича, ясыд ним. Сiдзкӧ, кодъяс нӧ ми? Ми — комияс. Кӧнi олам? Асланым нэмӧвӧйся му вылын. Сiдзкӧ, кыдзи шуны тайӧ оланiнсӧ? Дерт жӧ, Коми муӧнi И некутшӧм «скӧй» оз ков.

Тӧдӧмысь, ас му важ ног шуӧмыс ёна майшӧдлӧ коми йӧзӧс сӧвмӧдан комитетӧс. Но вай думыштчылам: кужӧмӧн-ӧ бӧрйис аслыс нимсӧ. Öти-кӧ, мыйла комитет, а абу котыр? «Комитетчик» кывйыс ёнджыка казьтылӧ революциядырся да колхозъяс котыртан, ас овмӧсъяс кисьтан кад. Мӧд-кӧ, мый висьталӧны «коми йӧзӧс сӧвмӧдан» кывъясыс? Мый, ми сэтшӧма нин кольччӧм, быдмытӧм, нэр да коньӧр йӧз? Чайта, бурджык вӧлi шуны: «Коми йӧзӧс доръян котыр», либӧ, кузьджыка кӧ нин, — «Коми оласног дорйысь войтыр». Кодкӧ, дерт, вермас шуны, эм пӧ нин «Коми котыр». Но öд кыкнан чукӧрыслӧн могыс öти — сулавны ас йӧз дор, лӧсьӧдны налы бурджык олӧм. А сэтшӧма кӧ нин колӧ торъяльштны öта-мӧдсьыс, выль нимсӧ корсьны абу сьӧкыд — коми кывйыд озыр. Газетъяс, торйӧн нин рочьяс, тшӧкыда гижӧны: татшӧм кывкӧртӧд пӧ вӧчис «Коми котыр» общество. Но öд котырыс сiдзи нин общество!

Гоз-мӧд кыв «Экватас» йылысь. Тайӧ общественно-политическӧй организацияыс, кыдзи асьнысӧ шуӧны сэтчӧ öтувтчӧм йӧзыс, Кулӧмдiнса войтырлӧн. Изьватаса сёрнисикасын «тас» кывужйыс тӧдчӧдӧ кодкӧ, мыйкӧ дорӧ йитчӧмтор. Изьватасъяс ассьыныс котырсӧ нимтiсны буретш тайӧс тӧд вылын кутӧмӧн, и «Изьватас» кывйыс сэні быдӧнлы гӧгӧрвоана. А мыйла колiс вӧтчыны на бӧрся Экват йывсаяслы? Эз ӧмӧй сюр асланыс чужанiныскӧд йитчӧм лӧсяланаджык ним? Тайысь öтдор, мый висьталӧны гораа шуӧм «общественно-политическӧй организация» кывъясыс? Мый организацияыс вевъялӧ кык ныр ӧн уджавны — и общество, и политика вылӧ? Этша йӧза татшӧм котырыдлы ме эскӧ лабутнӧйджык ним сетi.

Меным телепит юавны коми войтырлысь, сьӧдасьӧ оз пельныс мырдӧн пыртӧм нимъясысь: мэр, администрацияса юралысь, префектура? Меным тай тешкодь кажитчӧ: Кулӧмдiнса вицемэр, Няшабӧжса префект. Дзоль сиктысь администрацияса юралысь...

А тiянлы?

В. БАБИН.

Кулӧмдiн р.

Кутас-ӧ юргыны комиӧн?

Öнiя «Коми му» газетысь позьӧ лыддьыны быд пӧлӧс видзӧдласа гижӧдъяс. Тайӧ, дерт жӧ, буртор. Од морт ас ногыс донъялӧ быд лоӧмтор. Некымын кыв кӧсъя висьтавны талунъя коми культура йылысь. Ме сӧглас В. Сажинлӧн «И бара коми йылысь...», А. Калимовлӧн «Сигудӧк» да Н. Щукинлӧн «Культура али кикурӧдасьӧм» коми театр йылысь гижӧдъясӧн. Ассянь на неуна содтышта.

Ме эскӧ сувті В. Савин нима драмтеатрлӧн директор В. Куликов дор, репертуараныс кӧ кӧть нин джын спектакльыс вӧлi коми. Ме думысь, и сiйӧ на этша. Сы вӧсна, мый роч постановкасӧ позьӧ вайны Россияса ыджыд каръясысь: и бурджыка ворсӧны, и культуралӧн бюджетлы отсӧг лоас. А коми постановкатӧ öд некытысь он вай.

Роч труппалысь бура «поэтысьӧмаӧсь» республиканскӧй театръясӧ. Воысь-во пуктӧны «Хитроумная влюбленная» да «Цыганский барон» постановкаяс. А кор коми кывйыс кутас юргыны Сыктывкарса сцена вылын? Медым тайӧ збыльмис, тыдалӧ, оз ков торкавны С. Горчаковаӧс да М. Бурдинӧс, а мӧдарӧ, отсыштны налы. Республикалӧн бюджетысь сьӧмсӧ тшӧтш колӧ вичмӧдыштны коми культура да образование вылӧ. Этша ӧмӧй «грабитӧны» коми мулысь озырлунсӧ? Сэсся республиканскӧй театръяслы колӧ паськӧдны не сӧмын коми репертуар, но и аудиториясӧ. Ме ог помнит, кор воліс Печораӧ сiйӧ жӧ драмтеатрыс. Вайӧда татшӧм пример. Войнаӧдз драматическӧй театрыс воліс Нӧвикбӧжӧ. Кӧть сэки туйясыс эз вӧвны öнiя кодьӧсь. Тайӧс олӧма йӧзыс пыр на казьтылӧны.

Карса да весиг сиктгрездъясса школаясын öні омӧля велӧдӧны коми кыв да литература. Кызвын коми учёнӧйыс ассьыс диссертациясӧ дасьтӧ роч кыв вылын. Быттьӧкӧ чужан кывным сэтшӧм омӧль, некытчӧ туйтӧм. Миян чиновникъяс öтарӧ больгӧны: колӧ пӧ сӧвмӧдны коми культура да образование. Асьныс жӧ весиг жель оз бергӧдны. Примерысла вылӧ оз ков мунны. Пыр этшаджык петӧны коми кыв вылын книгаяс. Детсадйын ныв-зонлы лыддьӧны роч мойдъяс. А видлы корсьны коми шрифта печатайтан машинка?

Ме абу рочьяслы паныд. Но öд асьнымӧс оз жӧ ков нинӧмӧдз вайӧдны! Тадзнад дзикӧдз «кусас» коми культура, вунӧны миян пӧльпӧчьясӧн обычайясыс да традициясыс.

Г. КАНЕВ.

Печора.

МЕДЫМ БАРА НИМАЛІС...

Сыктывкарын чукӧртчылiсны совещание вылӧ коми кыв да литература велӧдысь учительяс, школаса директоръяс, «Коми котырысь» представительяс да мукӧд. Найӧ видлалiсны коми национальнӧй школа сӧвмӧдӧм йылысь концепция проект.

Концепция проектлӧн медшӧр туйвизьяс йылысь висьталiс народнӧй образование министерствоысь национальнӧй школа отделӧн веськӧдлысь В. Г. Осипов. Асланыс мӧвпъясӧн сiдзжӧ юксисны Сыктывкарскӧй гороноса веськӧдлысь Л. Л. Афанасьева, Сыктывкарысь национальнӧй гимназияса директор Г. В. Павликова, искусствоясӧн республиканскӧй гимназияса преподаватель Р. И. Вагнер, «Коми котырса» член Л. Ф. Елисеев да мукӧд.

Тайӧ чукӧртчылӧм бӧрын аддзысьлiм В. Г. Осиповкӧд. Коді уджалiс концепция проект вылын? «Вужъясяс-ӧ» сiйӧ миян республикаса школаясын? Со мый висьтадiс Валерий Григорьевич:

— Рабочӧй группаӧ пырис дас кык морт. Юрнубдiс учительяслысь тӧдӧмлунъяс кыпӧдан республиканскӧй институтса (НУУ) веськӧдлысьӧс вежысь Л. Т. Рассыхаев. Коми национальнӧй школа сӧвмӧдӧм йылысь концепция проект вылын найӧ уджалiсны во гӧгӧр. Сiйӧс дасьтӧм бӧрын видлалiсны Сыктывкарскӧй госуниверситетын, Коми государственнӧй педагогическӧй институтын, Коми научнӧй центрын. Концепцияӧ вӧлi пыртӧма содтӧдъяс, мыйсюрӧ вежӧма. Та бӧрын нӧшта на видлалiс народнӧй образование министерство, а бӧрынджык нин — республикаса каръясысь да районъясысь учительяс. Сэсся тайӧ проектыс выпсьӧдӧм вылӧ мунас Коми ССР-са Министръяслӧн Сӧветӧ. Гӧгӧрвоана, концепцияыс кӧ пӧрас правительственнӧй программаӧ, делӧыс öдйӧджык ладмас. Пасъя, республикаса Министръяслӧн Сӧвет зiльӧ отсавны народнӧй образование министерстволы. Шуам, таво правительство вичмӧдiс миллионӧн-джынйӧнӧн шайт учебно-методическӧй комплекс лӧсьӧдӧм могысь.

Ме ног, тайӧ концепцияыс кутшӧмакӧ «вужъясьӧ» нин миян школаясын. Вайӧда татшӧм лыдпасъяс. 1988 воын республикаын коми кывсӧ велӧдiсны сӧмын сёквайтымын öти школаын да кыксё вит детсадйын. Таво жӧ — кыксё кызь вит школаын да витсё гӧгӧр детсадйын. Школаясын, профтехучилищеясын заводитiсны сетны выль предмет — Коми мулӧн вӧр-ва, история, культура. Босьтам кадрӧвӧй вопрос. Первой да мӧд номера Сыктывкарса педучилищеясын да Коми государственнӧй пединститутын воссисны национальнӧй отделениеяс. Сыктывкарскӧй госуниверситетын кык пӧв содiс первой курсса коми студентъяслӧн лыдыс.

Сэк жӧ радлыны да ошйысьны водзджык на. Тайӧ туй вылын абу на ставыс шыльыд. Шуам, талун кежлӧ коми войтырыс миян республикаын лыддьыссьӧ кызь куим процент гӧгӧр. А чужан кывсӧ велӧдӧ сӧмын дас кыкыс. Öти-кӧ, оз тырмыны школаяс, кӧнi эмӧсь коми классъяс. Мӧд-кӧ, бать-мамыс пыксьӧны. Коми кывйыс да литератураыс — тайӧ пӧ содтӧд урокъяс. Öд мукӧддырйи буретш тадзи артмӧ. Ми школаын зонпосникӧд велӧдам коми кыв. Найӧ петасны кывла вылӧ да рочасьӧны. Некӧнi оз юргы коми сёрнiыс.

Öнi миян водзын сулалӧ ыджыд мог: пӧртны олӧмӧ тайӧ концепциясӧ.

Сёрнисӧ гижис М. ЛАДАНОВ.

Д. НАПАЛКОВЛОН сiмок **вылын: совещание дырйи.**

КОМИ МУ— СЫЛӦН МУСЛУН

Сутшкасьысь сутугаӧн кытшалӧм йӧр-лагерын дас во пукаліс Николай Володарский. Ме гижа «пукаліс», кӧть и эз пукав: тэчис шпалъяс кӧрт туй улӧ, уджаліс нефтешахтаын... Ӧти кывйӧн, оліс-мучитчис сталинскӧй ГУЛАГ-ын.

Сійӧ миян му вылӧ эз сьӧлыштӧ, кор вонс катаргалы помыс. Эз мун Украинаса ёртъяс дінас, кодъяс вузаліс ны мыжтӧм мортӧс.

Сылӧн муслуннас лоис Коми му.

Кывбуръясӧ гижны велаліс том дырйыс, а лагерын олігӧн мӧвпаліс, пысавліс ставсӧ паметяс, медым вӧля вылӧ петӧм бӧрас уна висьтавны йӧзлы.

Кӧть сы вылӧ и сиӧ гугнас на видзӧдісны власть кутысьяс, 1959-ӧд воын Сыктывкарын поэтлӧн петіс нин «Светлый родник» книга.

Кодкӧ кӧ шуас, мый Комиын кедзовтӧны роч гижысьясӧс, — збылысь сьӧлыштӧй синмас. Москваын да Украинаын Николай Володарскийлысь эз лэдзны ни ӧти книга, а Сыктывкарын ӧти бӧрся мӧд петіс 10!

Роч поэтлӧн сямыс пыр ӧтарӧ содіс. Медводдза книгаясас кӧ поэт нимкодяс войвывса мича серпасъясӧн, бӧръясас паськаліс да джуждаммис сылӧн мӧвпыс.

Вӧліны и «Ӧшкамӧшка Печора весьтын», и «Экзамен» книгаяс, кӧні поэт гижис:

Медбур муыс ыджыд мирас сійӧ, кӧні олан тэ...

А медбӧръя «Признание» книгаас сійӧ висьталіс:

Тӧда, миян ыджыд радлун кутас овны сӧмын тадз: войын миянӧс оз садьмӧд гусьӧн вӧралысь палач.

Володарский уна кывбур роч быв вылӧ вуджӧдіс и коми поэтъяслысь.

Кор комияс бура донъялӧны мортӧс, пыр шуасны: бур морт! Кӧть миян правительство сылы сетіс республикаса заслуженнӧй работниклысь ним, йӧзлӧн муслуныс сылы вӧлі донаджык быд наградаысь.

Сійӧс некод эз вермыв дивитны некутшӧм боксянь.

Сійӧс некод эз вермыв дивитны некутшӧм боксянь, збылысь сійӧ быдӧнлы вӧлі дона вок кодьӧн. Комиын аддзис став народлысь муслун.

... Февраль 7 лунӧ Николай Абрамович Володарский век кежлӧ муніс миян дінысь. Сылы вӧлі 78 арӧс. Но поэтлӧн гижӧдъясыс колисны миян сьӧлӧмӧ.

Шогсьӧмӧн гижа тайӧ казтылӧмсӧ да молитва пыдди ас кежысь лыддя сылысь строчкаясӧ:

Медбур муыс ыджыд мирас сійӧ, кӧні олан тэ.

Серафим ПОПОВ,
коми поэт.

СНИМОК ВЫЛЫН: Н. Володарский (веськыдвылас).

ОЛӦМЫС ЭЗ ЧЕГ

Сыктывкарса олысь Григорий Данилович Копелевлы мойвиис вуджны сьӧкыд война вояс. Сійӧ вӧлі действующӧй армияын, кор Гитлер заводитіс збыльмӧдны «Барбаросслысь план». Миян частьяс бӧрынъчисны, а кодсюрӧ веськалісны и враглӧн кытшӧ. Ранитчӧмӧн веськаліс пленӧ и Григорий Данилович. Сӧветскӧй салдатъясӧс йӧршитісны концлагерӧ, коді вӧлі Киевсянь неылын. И тані Копелевлы, позьӧ шуны, везитіс: аддзис тӧдса военфельдшерӧс, коді босьтчис мездыны салдатӧс пленысь. Мездмӧм бӧрын Григорий Данилович веськӧдчӧ чужанінас, Белоруссияӧ. Тані сійӧс босьтӧны партизанскӧй отрядӧ, тышкасьӧ оккупантъяскӧд.

Война бӧрын эз ӧтпырйӧ артмы олӧмыс салдатлӧн. МГБ органъяс арестуйтӧны Г. Д. Копелевӧс да ыстӧны 58-ӧд статья серти Воркутлагӧ. Сталинскӧй лагерьясын Григорий Данилович эз чегсьы. Мӧдарӧ на, унаторйӧ велӧдчис, лоис бур плӧтникӧн и столярӧн. Сталинлысь культ эрдӧдӧм бӧрын Г. Д. Копелевӧс реабилитируйтӧны. Но бӧрсӧ чужанінас эз мун, ӧвмӧдчис Сыктывкарын, пенсия вылӧ петтӧдз мырсис-уджаліс строительствоын.

Григорий Данилович оз эллясь олӧм вылас. Но терпитны оз вермы дыш йӧзтӧ. «Томъяслы аслыныс колӧ зільдыкына вӧрны, а не надейтчыны кодкӧ вылӧ, — шуӧ ветеран. — Сэки-бур о[illegible] дыкына мӧд[illegible] ставӧн овны».

В. УШАКОВ.

Ӧтка олӧмыд абу ма

ВО-МОД сайын гижлі нин Александра Павловна Данилова йылысь, коді чужлӧма Паль сиктсӧвет улын, Данямитьдор гездын. Сійӧ кадсяньыс пыр звӧнитлывлӧ меным. Юксьӧ аслас шоглунӧн и радлунӧн. Оз вермы тайӧ олӧма аньыс веськодя видзӧдны олӧмын нелючкияс вылӧ. Быд омӧльтор вӧрзьӧдӧ сылысь сьӧлӧмсӧ. Сійӧ кӧсйӧ, медым эськӧ эз вӧвны миян пӧвстын веськодя олысьяс, кӧдзыд сьӧлӧмаяс, лёк зільны вӧчысьяс. Насянь став омӧльыс паськалӧ.

А олӧмыс эз вӧв ёна мелі тайӧ нывбаба дінас. Велӧдчис врачӧ. Вӧлі Великӧй Отечественнӧй война вылын медводдза лунсяньыс помӧдзыс. Пасйӧма наградаясӧн. Чорыда ранитчыліс. Война бӧрын помаліс Коми пединститут да мыйкӧ дыра велӧдіс. Оні важӧн нин пенсия вылын. Первой группаа инвалид. Воысь неуна дырджык сайын дзебис ассьыс верӧссӧ, Валерий Модестович Даниловӧс, кодкӧд шудаа олісны уна во. Но эз усь сьӧлӧмнас. Важ моз пӧся сёрнитӧ. Кытчӧкӧ тэрмасьӧ. Кодлыкӧ бара нин зільӧ отсавны. Со татшӧм тайӧ виыс, кодлы март 9 лунӧ 80 арӧс тыри.

Неважӧн сылӧн корӧм серти бара волі гортас. Александра Павловна буретш выль газеттъяс видлаліс. Гӧстьлӧн пырӧм бӧрын пыр жӧ пӧсь чай пуктіс. Первойсӧ пресса йылысь пансис сёрнинын.

— Ог па кӧсйы кольччыны олӧмсыыс. Важ моз радейта лыддьысьны, — шуӧ сійӧ. — Таво оз жӧ этша газет меным во. Лыддя и «Коми мутӧ». Казялі, мый «Библия» заводитінныд комиӧн йӧзӧдны. Чайта, оз этшаӧн сійӧс лыддьыны. Тайӧ ваяся книгаыс бур вылӧ велӧдӧ йӧзӧс. Сӧмын баббй, мамлӧн мамыс, эскылӧма енмыслы. Водз кольӧма дӧваӧн. Ки вылас нёль челядь. Босьтчӧма сиктса нывкаясӧс да зонкалісӧс грамотаӧ велӧдны. Таысь сылы сёян-юанӧн мынтысьлӧмаӧсь. Нёлысь ветлӧма Иерусалимӧ. Баббй велӧдіс менӧ тӧдны бурсьыдӧмъяссӧ, велӧдіс лоны бур сьӧлӧмаӧн, пыдди пуктыны йӧзӧс.

И со Александра Павловна заводитӧ казьтывлыны ассьыс кузь фронтӧвӧй туйяссӧ. Найӧ йиджтысьӧмаӧсь паметьӧ. Кымын водзӧ, кажитчӧ, сымын тшӧкыдджыка тшӧктӧны казьтыштны ас йывсьыныс. Локтан вося февраль 2 лунӧ тырӧ 50 во Сталинградскӧй битва помасьӧмсянь. Сэні вӧлі и военврач Данилова. А войнаыс суис том коми аньӧс Белоруссияын, 21-ӧд армияын, кӧні служитіс. Сы бӧрын Россия шӧрлань вывті сьӧкыд туй. Москва вӧсна тыш. Сэсся вӧлі Сталинград, Чуйковлӧн 62-ӧд армияын нималана полковник Гороховлӧн полк. Бӧрынджык Одесса, Брест, Варшава, Лейпциг. Буретш Лейпциг бердса вӧрті машинаӧн мунігӧн мурtса эз веськав фрицъяс киӧ, кӧть эськӧ тайӧ вӧлі нин победа бӧрын. Тайӧ нин лоі Витӧд ударнӧй армияын, кодӧн командуйтіс Берлинса медводдза комендант генерал Берзарин. Вермас ӧмӧй вунӧдны военврач Данилова, кыдзи пӧгибнитісны сылӧн матысса ёртъясыс, кыдзи сійӧ лун и вой отсаліс ранитчӧм воинъяслы. Нёль во чӧж пыр снарядъяс да пуляяс улын. Кыдзи нӧ верман тайӧ вывті сьӧкыд кадсӧ некымын кывйӧн донъявны.

ТАЛУН видзӧдан да, вӧвлӧм военврач бара жӧ пыр кодкӧ вӧсна майшасьӧ-пессьӧ. Менӧ гортас, вӧлӧмкӧ, корӧма абу ас вӧснаыс. Олӧ тайӧ жӧ керкаас уджвывса ветеран Евдокия Федосеевна. Ачыс Удораысь. Оні кӧкъямысдас сайӧ арӧс. Видзӧны пыыс моньыскӧд. Водзті сійӧ асьсӧ жалиттӧг нэм чӧж уджалӧма колхозын. Унаысь наградитлӧмаӧсь. Быдтӧма да велӧдӧма писӧ. Сійӧ веськодьӧн, кор нинӧм абуысь дойдӧны пӧрысь мортӧс сійӧс лельКуйтӧм пыдди. Та вылӧ ӧмӧй миянӧс чужтылісны мамъясным. Гӧгӧрвоана, Александра Павловна пыр жӧ сувтіс талы паныд.

И бара олӧма ань оз вермы лоны веськодьӧн сы дінӧ, мый томджык войтыр дугдісны пыдди пуктыны уджвывса да войнаса ветеранъясӧс, кодъяс, кажитчӧ, вӧчисны ставсӧ, медым талунъя поколениеыс вӧлі шуда. И ӧдваКӧ мыкаӧсь пӧрысь йӧзыс, мый эз ло лӧсьыд олӧмыс. Дивитӧны унаӧн весиг сыысь, мый ветеранъясӧс талун торъя магазинын могмӧдӧны сёян-юанӧн. Но позьӧ-ӧ завидьтыны олӧма войтырлы? Эз ӧмӧй найӧ шедӧдны та вылӧ кутшӧмкӧ право? Сідзкӧ нӧ, миян общество*лӧн* моральнӧй подулыс збыльысь кутіс киссьыны? Вермас-ӧ скӧр, сӧмын ас йывсьыс мӧвпалысь морт вежны тайӧ олӧмсӧ бурланьӧ? ӦдваКӧ! Та йылысь колӧ бура мӧвпыштлыны миянлы, талунъя олысьяслы.

— КУТШОМ кокни вӧлі овны Валерий Модестовичкӧд, — ньӧжйӧник нуӧдӧ сёрнисӧ Александра Павловна. — Тайӧ мортыс век вӧлі шуӧ меным: тэ медся, медся, медся... А ӧні сійӧ абу. Некодкӧд мукӧддырйи юксьыштны аслад майшасьӧмӧн, некодлы висьтавны аслад сьӧлӧм дой йылысь. Сулавлывла сёян-юанла мукӧдъяс моз. Ветеранъясӧс ас водзаныс йӧзыс дугдісны лэдзны. Весиг пинясьӧны. А ӧд ме верӧскӧд олі нелямын куим во да сысянь весиг ӧтчыдысь матькыштӧм эг кывлы. Миян вӧліны ӧткодь видзӧдласъяс. Та йылысь казьтылігмоз видзӧда талунъя йӧз вылӧ да жальӧсь весиг найӧ. Кытчӧдз нӧ ті воинныд, оно кӧ пуктӧй пыдди пӧрысьлунсӧ? Позьӧ ӧмӧй завидьтыны 45 номера магазин дорын ывлавывса ӧчередьын сулалысь ветеранъяслы? Од кӧдзыд да висьӧмъяс вылӧ видзӧдтӧг найӧ быдса часъясӧн сэні виччысьӧны. Ме ногӧн, тайӧ войтырыслы оз ков лӧсьӧдны татшӧм ыджыд ӧчередьястӧ. Колӧ инвалидъясӧс да войнаыи участвуйтысьясӧс бӧр «Юбилейнӧй» магазинӧ сибӧдны. И зэв ёна кора лоны на дінӧ сьӧлӧмаджыкӧн.

Дерт, абу ставӧн ӧткодьӧсь. Бур йӧзыд тырмӧ жӧ. Аттьӧалӧмпырысь казьтылӧ Александра Павловна тӧдтӧм мортӧс, коді лэдзис ас водзас олӧма аньӧс «Дары природы» магазинӧ пыригӧн. Кӧть эськӧ тайӧ тӧдтӧм мортыслы ковмис чорыдакодь вензьыштны том хулиганкӧд. Бур кывъясӧн казьтылӧ войнаса ветеран Сыктывкарса военком Турьевӧс, коді воліс сы ордӧ гортас дзоридзьясӧн гӧтырыскӧд, врач гозъя Роза Ивановна да Николай Константинович Латкинъясӧс, уна мукӧдӧс, кодъяс оз вунӧдны вӧвлӧм военврачӧс. Веськыда кӧ шуны, абу и ӧтнас сійӧ. Кӧть и век кежлӧ мунісны сы дінысь тайӧ воясӧ Лаша (Евлампия) да Лиза чойясыс. Но пыр звӧнитлывлӧ Люба чойыс, коді карас жӧ олӧ. Быд лун волывлӧны матыссяяс, тӧдсаяс. Сьӧдӧм вылад кокниджык сыысь, мый эмӧсь татшӧм йӧзыс.

И. БЕЛЫХ.

КОДЛЫ ПОЗЬӦ — БЕРГӦДНЫ МОРТ НИМ

1989 воын Воркутаын котыртчис «Мемориал» общество. Кутшӧм могъясӧн олӧ обществоыс талун? Мый джӧмдӧдӧ сылысь уджсӧ? Тайӧ да мукӧд юалӧм вылӧ вочавидзӧ «Мемориал» обществоса председатель В. А. ТРОШИН.

— Могыс миян общество водзын уна. Оз ков чайтны, мый ми сӧмын туялам тоталитарнӧй режим мыжтӧг мыждӧмъясысь олӧмсӧ. Кӧть быдӧнлы бергӧдны морт ним — тайӧ зэв коланатор. Корсьысям архивъясын. Ена эскам, мый КГБ-ын эмӧсь йӧз, кодъяс отсаласны миянлы тайӧ сьӧкыд уджас.

Оз позь бокӧ кольччыны и экология видзӧмысь. Од «ыджыд стройкаяс» кадӧ йӧзкӧд некод эз лыдъысьлыв. Тӧд вылын сӧмын кутлӧсны индустрия сӧвмӧдӧм. Медым синсӧ пӧртны империалистъяслысь «коммунизм» стрӧитӧмӧн.

1990 воын миян общество бердын вӧлӧ котыртӧма «Новая Земля» антиядернӧй комитет. Татшӧм сяма мукӧд союзкӧд, обществокӧд, «Гринпис» международнӧй организациякӧд ӧтув сувтӧм ядернӧй оружие испытайтӧмлы паныд.

Сідзжӧ миянӧс майшӧдлӧны войвывса нчӧт народъяслӧн проблемаясыс. Коймӧд во нин тышкасям Воркутаын татшӧм народъяслы школа восьтӧм вӧсна. Миян карын эм лимонад вӧчан киссьӧм цех, коді тыртӧм. А обществолӧн эм позяндун, сьӧм дзоньтавны сійӧс. Тайӧ школаыс эскӧ лоас лицей сямаӧн. Сійӧ оз мӧд пырны государственнӧй интернатъяс лыдӧ. И велӧдчыны сэні мӧдасны медсясӧ кӧр видзысьяслӧн чеядь.

Кыдзи художниклӧн, карса главнӧй архитекторлӧн сьӧлӧмӧй висьӧ йӧзлӧн культура, духовность вӧсна. Натӧг и мукӧд сьӧкыдлунсӧ да тырмытӧмторсӧ огӧ вермӧй венны. Воркутаын олӧны уна национальностя йӧз, кодъяс эскӧны уна сикас енлы. Та вӧсна котыртам духовнӧй культуралысь центр, коді эськӧ шымыртіс мусульманӧс, католикъясӧс да с. в. Менӧ бӧрйисны сэтчӧ сопредседательӧн. Тайӧ вичкоясыс, синагогаясыс, костӧлъясыс, мечетьясыс мӧдасны пырны и мемориальнӧй комплексӧ.

— Виталий Алексеевич, позьӧ кӧ, висьтыштӧй тайӧ комплекс йывсьыс.

— Комплексас Воркута кындзи пырӧны и орчча посёлокъяс, вӧвлӧм лагерьяс, эндӧм шойнаяс. Быд республика лӧсьӧдӧ ассьыс композиция. Налӧн корӧм серти проектируйтам колана комплекс, ыстам смета. А сэтчӧс правительствояс, демократическӧй обществояс мынтысьӧны миян уджысь, отсалӧны сьӧмӧн, материалӧн.

Сідз, Заполярнӧй да Комсомольскӧй посёлокъяс костын кыптас Украиналӧн «Поклон» скульптура, Севернӧй посёлокын — Эстониялӧн «Оковы ГУЛАГа», Юршор шойна вылын Литвалӧн «Каплица». Но уджыс скульптурнӧй композиция, дерт, лоас Воркутаын. Тайӧ — Грузиялӧн «Вознесение», Латвиялӧн «Единение» да «Малк душ», Россиялӧн «Черная метка истории» да «Поруганная Россия». Некымын скульптор дасьтӧ шахтёръяс-лысь мемориальнӧй набережнӧй.

— Оти кадӧ ёна гижлім Эрнст Неизвестныйлӧн скульптурнӧй композиция йылысь. Кыдзи мунӧ ӧні тайӧ уджыс?

— Эрнст Иосифовичлӧн, дерт, кёсйӧмъясыс ошканаӧсь и зэв ыджыдӧсь. Скульптураыслы сетӧма «Курган скорби» ним. Но кыптас кӧ! Татшӧм полӧмъясыс абу весьшӧрӧ.

Чертёжкъяс, эскизнӧй проектъяс и авторыс, и ми дасьтылім важӧнкодь нин. Эрнст Иосифович США-сянь волісь миянӧ. А кольӧм воын Прибалтика пыр вонс гипсысь вӧчӧм макет. Став рӧскодсӧ Прибалтикаса государствояс вештісны. Миян обществоным мынтіс сӧмын 500 сайӧ шайт. Ӧні тайӧ макетсӧ колӧ ыджӧдны дас пӧв.

Но ставыс джӧмдіс места вӧсна. Миянлы некӧн уджканымлӧн. Но ӧд договорсӧ Эрнст Иосифович кырымаліс горисполкомкӧд да «Мемориал» обществокӧд. Авторыс ассьыс вӧчис. Мылун и вой дон босьттӧг уджалам. А горисполком сӧмын кёсйысьӧ. Ӧні Эрнст Неизвестный вичысьӧ миян республикаӧ официальнӧй корӧм, а властъяс чӧв олӧны. Выль властъяс аснысӧ ёна ыджӧдлӧны демократъясӧн, а «дудӧм» кадся чиновникъяс «Мемориаллы» сё пӧв уджык бурсӧ вӧчисны. А ӧд демократическӧй вежьӧмъясыс да перестройка заводитчисны буретш общественнӧй организацияяссянь, улісянь. Рубеж сайын зэв вежавидзӧмӧн видзӧдӧны общественнӧй движениеяс выло. А миян дасьӧсь сьӧвзьыны. Огӧгӧрво выль сӧветскӧй властьсӧ. Кытысь том йӧзыслӧн веськӧдлан, начальствуйтан «висьӧмыс»? Олӧмсӧ эз на аддзывны, а ыджыдавны велалӧмаӧсь нин.

— Медым талун мыйкӧ вӧчны, колӧ зэв уна сьӧм. А ми бура тӧдам, мыйта правительствоным вичмӧдӧ культура вылӧ..

— Таысь медсясӧ и став сьӧкыдлуныс. Нажӧвитчӧм могысь йӧзӧдам альманахъяс, репрессируйтӧм йӧзлысь казьтылӧмъяс да с. в. Но миян абу типография. Со и лоӧ быдӧнлы копрасьны.

Та вӧсна котыртім «Мемориал» производственнӧй центр. Тайӧ абу кооператив. Ӧні сійӧс колӧ официальнӧя вынсьӧдны кыдзи республиканскӧй организацияӧс. Сылӧн тэчасногыс оз ло пирамида кодьӧн, кор йылыс индалӧ улыссаджыкъясыслы. Быд отделениелӧн лоас асшӧрлун, быдӧн мӧдас бергӧдны сӧмын сылы лӧсялана удж. Но чужас кӧ ыджыдджык проблема, позяс и ӧтувтчыны.

Центрыслӧн сьӧм ӧні эмышт, а водзӧ мӧдам уджавны договоръяс серти. Оз ков чайтны, мый «Мемориал» — тайӧ чиновникъяслӧн нӧшта ӧти аппарат. Штатнӧй уджалысьяс миян абуӧсь. А эм куим профессионал, кодъяс сьӧмсӧ босьтӧны оз «Мемориалӧн» веськӧдлӧмысь, а архитектура да градостроительство управленіеын асланыс уджысь. Ми лыддям, мый ӧні, кор «Мемориал» сӧмын на сувтӧ кок йылас, босьтны сьӧм — ыджыд грек. Борынджык, кор организацияыс сӧвмыштас, мӧдам корсьны удж вылӧ йӧзӧс. Но босьтам буретш сы мында, мыйта колӧ. Дась нянь сёйысьяс оз лоны.

Н. РАЗМЫСЛОВ,
асл. корр.

НЕЛЯМЫН КВАЙТ ВО МЫСТИ

Неважӧн сельсӧветӧ чукӧртчыліс ны войнаса да уджвывса ветеранъяс, медым чолӧмавны С. И. Худяковӧс ыджыд наградаӧн — Краснӧй Звезда орденӧн. Сійӧс сетіс районса администрацияӧн юралысьӧс вежысь Л. А. Власов.

Бӧрас ме сёрнитӧ аскӧдыс. Семен Иванович чужлӧма Выльвидз грездын. Гортас петкӧдліс список, кӧні вӧлі пасъялӧма война вылын усьӧм йӧзлысь овъяссӧ, кодъяс мунлӧмаӧсь фронт вылӧ Выльвидз грездысь. Ставыс комын гӧгӧр морт. И быдӧнӧс Семен Иванович бура тӧдлӧма. Ӧтлаын быдмылӧмаӧсь, велӧдчылӧмаӧсь, пуктылӧмаӧсь турун, тэчлӧмаӧсь сёрӧмӧ нянь, колльӧдчылӧмаӧсь нывъяскӧд.

— А ме Выльвидзскӧй начальнӧй школаын велӧдчигӧн ӧти парта сайын пукалі морткӧд, коді бӧрыннас лоис куим Слава ордена кавалерӧн. Тайӧ И. В. Соров. Иванкӧд ӧтлаын гӧрлім, агсасьлім, ӧтлаын ветлім чери да лэбач кыйны, а бӧрыннас военнӧй делӧӧ велӧдчим Важгортын. Иван вӧлі варов, пельк. Отчыд Важгортысь гортӧ локтігӧн (быд лун дас километр ветлім подӧн) воим венӧ. Туй бокас вӧлі сувтӧдӧма дас вит метр кымын судта сюръя. Ме сылы шуа:

— Тайӧ сюръя йылӧдзыс некод кайны оз вермы.

А Иваныд ме син водзын ур моз кавшаснс йылӧдзыс да городіс:

— Тані дзик быттьӧ наблюдательнӧй пункт.

Бӧрыннас повтӧмлуныс да пельклуныс сгӧдитчис сылы война дырйи.

— А кымынӧн усиныс! Та мында йӧзнас эськӧ и грездъясыс олісны, и тыртӧм керкаыс эз вӧв,— сьӧлӧм дой кутӧмӧн висьталӧ Семен Иванович.

Од сӧмын миян Выльвидзын войнаӧдзыс овліс кыксё гӧгӧр морт. Ӧні коли ӧти семья. А артавны кӧ став районсьыс? Та йылысь миянлы некор оз позь вунӧдны.

Ветеранъяслы сьӧкыд казьтывны война йывсьыс. А тайӧ мортыслы ковмыліс мунны вир кисьтана уна тыш пыр. Иванӧс ёртыскӧд призывайтісны 1942 вося декабрын. Велӧдчисны военнӧй школаын, но Иванӧс фронт вылӧ мӧдӧдісны водзджык. Медводдза боёыс вӧлі 1944 вося январь ӧтиӧд лунӧ Виница кар дорын.

— Контратака дырйи миян батальонысь пӧшти ставӧн усисны. Ловйӧн колис некымын морт.

С. И. Худяков тышкасьӧ Мӧд Украинскӧй фронт вылын. 18 лун лӧсьӧдчисны наступайтны. Медводдза лунас жӧ фронтсӧ вӧлі орӧдӧма. Кытшӧ веськалісе уна немецкӧй часть. Найӧ зілисны пышйыны рытывывлань. Прут юлань, но веськалісны миян войскалы папыд.

С. И. Худяков вӧлі Румынияӧс да Чехо-Словакияӧс мездысьяс лыдын.

— А кутшӧм подвигысь тіянӧс шуисны пасйыны орденнас?

— Тайӧ вӧлі 1945 вося март 29 лунӧ, — висьталӧ Семен Иванович, — чехословацкӧй Комаро кар мездігӧн. Сэні вӧлі сакар завод. Враг тӧдлытӧг миян отделение уськӧдчис босьтны заводсӧ. Немецъяс шӧйӧвошлісны, но недыр мысти найӧ кутісны ёна лыйсьыны. А боеприпас миян кутіс бырны. Отсӧг эз во. Унаӧн сэки усисны, но и ми ёна дорйысим, кытчӧдз эз во Коймӧд Украинскӧй фронтсянь отсӧг. Тані ёна раитчи да дыр куйлі госпитальын.

«Ветеран» газет гижӧ, мый война помасьӧм бӧрын орденъяс да медальяс эз удитны сетны 4 миллион гӧгӧр мортлы. Ӧні сеттӧм на миллион гӧгӧр мортлы. Помкаыс уна. Отияс мунісны войскӧвӧй частьсьыс, мукӧд усины тышын... Унаӧн эз тӧдлыны, мый найӧс вичысьӧ орден либӧ медаль.

Семен Иванович воис гортас 1947 воын, и сэки жӧ кывліс, мый Иван ёртыс усьӧма. С. И. Худяков важӧн нин пенсия вылын, но весь оз ов. Кодлыкӧ отсалӧ дзоньтавны керка либӧ дӧмӧгын сапӧг. Вӧчалӧ пестер, корзина, куран...

Б. ПЕТРОВ,
краевед.

Удорскӧй р.

Михаил ЕЛЬКИН

Кынмӧм паркын

Веж коръяс сяргӧм кынмӧм-йизьӧм паркын
Оз садьмы...
Быттьӧ гожӧмыс эз вӧв!
И кисьӧм корсӧ арся чизыр тӧв
Сьӧд туйяс вывті лёкысь нуӧ-гартӧ.

Сьӧд туйяс вывті парк кузяыс кела...
А коддзӧм тӧв
Оз некыдз ӧвсьы-вод!
И весьтын сьылӧ тӧлысь... Сэтшӧм код,
Мый сьыланкывсьыс кыв ни джын он велав.

Ми тӧлысьыськӧд тыртӧм паркын йӧктам...
Оз сьӧктӧд лолӧс весиг дзоля мог!
Ме тӧда: талун паркас тэ он лок
Да гортад важ моз колльӧдны он тшӧкты.

Мед рытъя кыа
Парк весьтас пӧжар кодь.
Шог водзын ӧзйӧ — сыысь ме ог пов...
Мен ставыс веськодь, быттьӧ ог и ов —
Кыдз веськодь ставыс кынмӧм-йизьӧм парклы.

Сӧстӧм асылӧ

Тронца розъялысь асылӧ
Кыаыс енвевтсӧ тасалӧ...

Пета да муна сӧдз асылӧ
Кытчӧ кӧ ыб сайӧ, ва сайӧ...

Мӧвпыштла: мый эськӧ
олӧмсьыс,

Здук кежлӧ му вылас
волӧмсьыс?

Енвевтсӧ кыа кор тасалӧ,
Мед эськӧ вир-яйӧй разалӧ.

Вӧр-ваас медбӧръя юрсиӧдз,
Тадз сэсся петӧ мед —
бур сна:

Яйӧй — веж пожӧма
боръясӧн;

Вирӧй — сӧдз ваа
ключ-шоръясӧн...

Юрсиӧй — туруна
видзьясӧн;

Лылсӧй — кудрна
кыдзьясӧн.

Расъясын — став Сыктыв
пӧлӧныс!

...Дзоридзӧн — жутлясьысь
сьӧлӧмӧй

Петас мед кушинӧ, ю сайӧ—
Ытшкигас казялас мусаӧй...

Ок, сійӧс мичлуннас
шензьӧдас

Дзоридзыс! Позьӧ мӧй
вензьыны

Мичлункӧд, сійӧс не
аддзыны?

...Шонді нин вӧр сайсянь
качӧдчӧ —

Лун воӧ. Мунӧма асылыс
Ме моз жӧ, ыб сайӧ, ва
сайӧ...

„Космосса кӧч“ гуся операция,

КОД ЙЫЛЫСЬ ЭЗ ЮӦРТ ТАСС

1987 вося февраль. ТАСС радпырысь юӧртіс мирлы сӧветскӧй космонавтикалӧн ещӧ ӧти вермӧм йылысь. Но кӧть эськӧ «Союз ТМ-2» транспортнӧй корабль бура петіс орбита вылӧ, Байконурын ёна майшасисны. Космодромын паськаліс сёрни, мыйӧ сьӧкыд вӧлі весиг эскыны. Чекистъяс, кодъяс видзӧны объектсӧ, гижӧны Москваӧ отчётъяс лоӧмтор йывсьыс. И ставыс тайӧ вӧчсьӧ гусьӧн. Тайӧ пӧрйӧ тадзи и вӧлі колӧ: сійӧ, мый лоис «Союз ТМ-2»-лӧн космосӧ кыпӧдчытӧдз, некутшӧм ногӧн оз нимы космонавтикалы. Но та вылӧ видзӧдтӧг, байконурскӧй чекистъяс, тыдалӧ, ӧнӧдз ошйысьӧны сыӧн, мый налы удайтчис кутны йӧзлӧн историяын дзик ӧти космическӧй «кӧчӧс». Юрий Локтионов — морт, коді шызьӧдіс став Байконурсӧ, воддза моз шуӧ: «Космосӧ ме век жӧ лэбзьыла...».

Космическӧй объектъясса особистъяслы дӧзмӧдчыны Юра Локтионов кутіс челядьдырсяньыс. Сійӧ оліс Москва дорса Балашиха карын, космическӧй резиденцияснь — Звёзднӧйсянь — зэв матын. Дас куим арӧса зонкалы эз мешайтны джуджыд потшӧсъяс ни автоматчикъяс, кодъяс видзисны космосӧ медводдза лэбзьылысьясӧс. Сійӧ зэв ёна кӧсйис тӧдмасьны аслас нималана тьӧзкаӧд — ӧд Локтионов сідзжӧ Юрий Алексеевич. И зонка век жӧ тӧдмасис Гагаринкӧд. Весиг кыліс сысянь сӧвет: помав Московскӧй авиационнӧй институт, кӧні велӧдӧны вӧчавны ракетаяс, а сэсся — веськыда космонавтъяслӧн отрядӧ. Локтионов тадзи и вӧчис. Дерт, первой служитіс армияын, Воздушно-десантнӧй войскаын. Унаысь чеччыштліс парашютӧн. Сэсся квайт во велӧдчис Московскӧй авиационнӧйын. 1978 воын Юрий Локтионов локтіс том специалистӧн «Энергия» космическӧй фирмаӧ.

— Ме веськалі сідз шусяна елисеевскӧй службалӧн ӧти отделӧ. Ми дасьтім бортӧвӧй документъяс космическӧй корабльяслы, а корабль лэбалітӧн дежуритім методистъясӧн ЦУП-ын. Чукӧрмис зэв бур команда — Саша Серебров, Володя Соловьев, Витя Савиных. Оні на пиысь быдӧн нин лэбзьыліс, быдӧн герой... Кыдзи жӧ лоис, мый зонъяс веськалісны космонавтъяслӧн отрядӧ, а ме — эг? Ставыс артмис зэв кокнита. Дерт, мияи пыр шулывлісны, мый космосӧ лэбзьылӧны сӧмын медся буръясыс, медся дзоньвидзаясыс, медся... Но ме тӧда став тайӧ системасӧ пытшкӧссяньыс. Тӧда, кодъяс медсясӧ веськалӧны отрядӧ. Медводз найӧ, кодъяслӧн эмӧсь бур тӧдсяис, кодъяслӧн рӧдвужыс гырысь начальство.

Помнитанныд Савицкаяыдлысь лэбзьылӧмсӧ? А ӧд первойсӧ старт кежлӧ дасьтысис Подлипкиысь ныввабаниженер. И со воис Савицкая: батьыс — маршал, мамыс — Брежнев гӧтырлӧн медбур пӧдруга, и... Вӧлінны, дерт, и найӧ, кодъяс асьныс асланыс зіль уджӧн писькӧдчылісны космонавтъяслӧн отрядӧ. Но татшӧмыс этша. Саша Баландин. Либӧ, шуам, Муса Манаров — ми сыкӧд ӧтчыд овощнӧй базаын картупель бӧрйим...

Кыдзи позьӧ донъявны космонавтъяслысь отрядсӧ? Сэтчӧ веськалысьяслы позис завидьтыны, кӧть нин налы сетӧм привилегияяс вӧсна. И эз сӧмын лэбзьылӧм бӧрын. Сӧмын сійӧ, мый тэ веськалін отрядӧ, сетлывліс нин унатор. Кӧть и эн лэбзьыв, вӧлін, шуам, отрядын 10 во — босьтан индӧм мында пенсия...

Локтионов пыр кӧсйылісе «петавны космосӧ». Но сылы быдысь ӧткажитлісны. Сы вылӧ видзӧдтӧг, мый фирмаса веськӧдлысьяс сетлісны зэв бур характеристикаяс.

Локтионовлы тшӧкыда ковмыліс ветлыны Байконурӧ. Велӧдны экипажъясӧс. Коллъӧдны космосӧ найӧс, кодъяс вӧліны сыысь шудаджыкӧсь. Медбӧръяысь сійӧ вӧлі космодромын «Союз ТМ-2» лэдзигӧн.

— Да, ме «вися» космосӧн, — шуӧ Юрий Локтионов. — Ме, вермис лоны, гашкӧ, и дзебси эськӧ космическӧй корабльӧ. И лэбзи эськӧ, мед весиг «кӧч» пыддя... Ме кӧсйи лэбзьывны, и висьтавлі та йылысь пыр, эг дзеблы.

Тыдалӧ, кодкӧ юӧртіс Байконурса чекистъяслы инженерлӧн «смел сёрнияс» йылысь. Та бӧрын «космическӧй кӧч» гуся операция заводитіс «разьсьыны». Локтионовкӧд сёрнитіс стартӧвӧй специалистъяс пиысь ӧти, кодлы сійӧ быттьӧкӧ тшӧктіс сетны кыв, мый оз пасьӧд космосӧ лэбзьывны кӧсйӧм йылысь «гуся» сёрнисӧ. И медбӧрын старт вылӧ петкӧдӧм космическӧй корабльсӧ, казьтылӧ Локтионов, зэв ёна шобисны. Тӧдтӧм йӧзлы позьӧ висьтавны, мый тайӧ дзик ковтӧмтор. Стартӧвӧй пызан вылын корабль вылӧ и лолавны колӧ видзчысьӧмӧн. А сэні шобсьӧны. Но эз вӧв тӧдса, мый корсьӧны. Эз тӧдны и асьныс чекистъяс: либӧ «кӧчӧс», либӧ бомба, либӧ нӧшта мыйкӧ...

— Сӧмын на вӧлі нормальнӧй мортӧн, уджалі, дасьті корабльсӧ старт кежлӧ. И со нин ме «шпион». Тайӧс оз шуны веськыда, но сетӧны ӧгӧрвоны, мый менам «сьыланкыв сьывсис». Москваысь корисны менсьым шефӧс — Кубасовӧс. Ветлӧдлісны ме бӧрся да видзӧдісны, кодкӧд ме сёрнита. Йӧз дінас полі нин матыстчыны, медым налы эз ло лёкджык. Кор ме локті Москваса фирмаӧ, ёртъяс пыр жӧ ускӧдлісны ме дінӧ: «Но мый, чеччӧдісны тэнӧ корабльсьыс?» И сэтчӧ нин удитӧмаӧсь юӧртны...

Тайӧ неважӧн КГБ эрдӧдіс збыль агентӧс, коді унджык зілис тӧдмавны «гуся» космос йылысь. Журналист Сусловӧс — помнитанныд, гашкӧ? И та бӧрын космическӧй объектъяс вылысь кутісны эрдӧдавны шпионъясӧс, кодъяс лыдӧ мурtса эг веськав и ме. Сы йылысь, кутшӧма пыдди пуктылісны сэки быдсяма юӧръяссӧ, позьӧ гӧгӧрвоны кӧть нин Валентин Лебедевлӧн делӧсь. Сійӧ дасьтысис космосӧ лэбзьылігкежлӧ. Колӧ нин вӧлі кыпӧдчыны. Но сійӧ жӧ кадас эрдӧдісны Сусловӧс. Буретш сэки тыдовтчис, мый Лебедев сылы, вӧлӧмкӧ, сетӧма лэбзьылӧмлысь дневниксӧ «Наука и жизнь» журналын йӧзӧдӧм могысь Татшӧмтортӧ пыр жӧ видлалісны партсобрание вылын и Лебедевӧс эз лэдзны космосӧ.

Сідзкӧ нӧ Юрий Локтионовлы везитіс. Сылӧн «шпионской карьераыс» помасис заводитчытӧдзыс. Сійӧ кӧть и эз сет нимӧдны асьсӧ байконурскӧй чекистъяслы, но королёвскӧй фирмаысь «корисны» мунны. Нӧшта и сы вӧсна, мый гижис Горбачевлы письмӧ, кӧні юксис сӧветскӧй космическӧй программаяс кузя аслас мӧвпъясӧн. Тайӧс сылы некыдзи нин эз вермыны прӧститны. Но «космос радейтысь морт» оз эновт ассьыс делӧсӧ. Локтионов ӧні Мособлсӧветса депутат. Вооружённӧй Выпъяс, МВД, КГБ да конверсия делӧяс кузя постоянной комиссияса член. И воддза моз мӧвпалӧ лэбзьывны космосӧ.

— Весьшӧрӧ вӧлі сэки корсьны менӧ «Союзысь». Кыдзи специалист, зэв бура тӧда корабльлысь енэжӧ кыпӧдчан технологиясӧ. Вӧчи эськӧ дзик мӧд ногӧн, — шуӧ Локтионов.

Но кыдзи эськӧ сійӧ вӧчис, оз висьтав. Вермас лоны, век жӧ надейтчӧ тӧдлытӧг мунны Байконурӧ и...

Ю. КАРНАКОВ.
«Мегаполис-экспресс» газетысь.

ПОН ОЛӦМ

Санкт-Петербург. Кор йӧзлы оз кажитчы асланыс олӧмыс, сійӧс шуӧны пон олӧмӧн. А кутшӧм жӧ олӧмыс миян ичӧт вокъяслӧн, кодъяс эмӧсь ыджыд каръясын?

Отиялсы везитіс — найӧ олӧны патераясын кыдзи гортас, лоисны мортлы другъясӧн да отсасьысьясӧн. Найӧ оз тӧдны тужа ни нужа, весиг ӧнія сьӧкыд кадӧ. Но эмӧсь и мукӧд немӧсъяс, кодъяс эз кутны ковны мортлы. Найӧ ӧтувтчӧны чукӧръясӧ да шӧйтӧны карті, корсьӧны сёян, повзьӧдлӧны верстьӧясӧс и челядьӧс. А мыжаӧсь ми таысь асьным. Унаӧн босьтӧны поннисӧ, медым ворсыштісны челядьыс. Ичӧт дырйыс сійӧ чача кодь. А кор быдмыштас, то сьӧлӧмтӧм мортлы лоӧ ковтӧмӧн. И татшӧм понсӧ вичысьӧ улича. Торйӧн нин уна пон ывла вылӧ вӧтлӧны ӧні, кор ставыс донсяліс.

И та дырйи вӧтлӧм понъяслӧн судьбаыс абу ӧткодь. Ӧткымынъясӧс горш йӧз куталӧны да кульӧны кучиксӧ... Мукӧдъяслы везитӧ, найӧ веськалӧны патератӧмъяслӧн приютӧ, кодъясӧс восьтісны пемӧсъясӧс дорйӧм кузя обществоысь активистъяс. Приютӧ унаӧс вайӧдӧны и кӧзяеваыс.

СНИМОК ВЫЛЫН: тайӧ пудельыслӧн торкесис олӧмыс. Кӧзяйкаыс вайӧдіс сійӧс патератӧм животнӧйяслӧн приютӧ. Ӧні сылӧн олӧмыс санитар В. Викулинлӧн кинын.

(ИТАР-ТАСС-лӧн фото).

НАЛЫ МЕСТАЫС ИНДЫТӦМ НА

Киссьӧм СОЮЗЛЫСЬ безопасность органъяс выльмӧдігӧн вӧвлӧм КГБ-лӧн ни ӧти структурнӧй юкӧн эз коль массовӧй информация средствоясӧн «казявтӧг». Но, кыдзи тыдовтчис, донъявтӧг да критикуйттӧг бокӧ колис век жӧ ӧти ведомство. Ӧти, но, пӧжалуй, коді абу ичӧтджык важся КГБ-лӧн управлениеясысь да службаясысь ӧтлаын босьтӧмӧн. Мыйта кӧть эн думайтӧй, он тӧдмалӧй. Ӧд миян радӧвӧй обывательлы тӧдса сылӧн сӧмын ӧтитор, коді веркӧсас.

Сідз, ми панам сёрни пограничнӧй войскалӧн главнӧй управление йылысь. Депутатскӧй корпуслӧн, Россияса веськӧдлысьяслӧн да став йӧзлӧн видзӧдласъяс серти пограничнӧй войскаысь да сэні делӧясысь оз ков ёна повны. Збыльысь, погранвойскаын дисциплинаыс, пӧрадокыс да сылӧн боевӧй дасьлуныс ёна вылынджык мукӧд соединениеясын да частьясын серти, кодъяс пырӧны Вооружённӧй Вынъясӧ. Помкаыс талы ӧти— уна дас во чӧжӧн артмис кадръяс бӧръян, салдатъясӧс да офицеръясӧс воспитайтан бур система.

Но, та вылӧ видзӧдтӧг, вӧвлӧм ГУПВ-ын, коді ӧні лоис государственнӧй граница видзӧм кузя комитетӧн, олӧм да уджбӧрся ковӧ сюся видзӧдны Россияса президентлы, депутатъяслы, ставнымлы мияилы. Ӧд тайӧ комитетыс воддза моз лоӧ «супермонстрӧн», кодлӧн эм войска, кӧні 200 тысячаысь унджык салдат да офицер, авиация, морскӧй вынъяс, аслас разведка да контрразведка, сійӧ кутӧ син улас странаысь мунысь да сэтчӧ локтысь йӧзӧс да грузъяс, нуӧдӧ погранпредставительскӧй (позьӧ шуны, дипломатическӧй) удж, видзӧ рубеж сайын посольствояс да странаса мукӧд учреждение, а сідзжӧ государствоӧн веськӧдлысьяслысь шойччан местаяс.

Абу-ӧ уна ӧти службалы? И та дырйи некод оз мӧвпыштлы сы йылысь, мый служитанінас уна офицерлӧн да прапорщиклӧн абу оланін, заставаясын да округъясса комендатураясын налысь оланінъяссӧ частӧ позьӧ орччаӧдны каменнӧй нэмса условнеяскӧд. Пример вылӧ, Средньӧй Азияса округын йӧзыс олӧны ватӧг, 30-ӧд воясын стрӧитӧм конюшняясын; Забайкальеын, кӧні овлӧны 40 градуса кӧдзыдъяс, найӧ меститчӧмаӧсь фанераысь да пӧвйысь стрӧитӧм казармаясын.

А кодлы тӧдса, кымын километр граница оз видзны, сы лыдын и мувывса? Зэв сьӧкыд кадръясӧн. Мунӧны том офицеръяс — погранвойскалӧн аскна луныс, пыр этшаджыкӧн и этшаджыкӧн локтӧны велӧдчыны пограничнӧй училищеясӧ, оз чинны войскаын преступленнеяс. Граница вылын паськалӧ контрабанда. Да и усьӧ дисциплинаыс погранвойскаын.

Россияса веськӧдлысьяс дінӧ шыӧдчӧмын окота кывны воча кыв уна юалӧм вылӧ. Оборона министерствоын, МВД-ын, вӧвлӧм КГБ-лӧн быд управленнеын кадръяс вежлалігӧн оз вӧрзьӧдны погранвойскаса генералитетӧс, кӧні зэв уна грека мортыс, кодъяс янӧдӧны пограничникъясӧс. Мыйла абу некутшӧм контроль сійӧ структура бӧрся, коді збыльысь лоӧ оз сӧмын войскӧвӧй, но и разведывательнӧй да контрразведывательнӧй органӧн! Мыйла погранвойска нуӧдӧны сэтшӧм удж, коді абу йитчӧма граница видзӧмкӧд!

Пограничникъяс воддза моз служитӧны 1982 вося закон серти, войскалӧн ньӧти эз вежсьы пытшкӧсса структураыс. Вермасны шуны, мый комитетын лӧсьӧдӧны выль законлысь проект да погранвойска йылысь положениеяс. Но ставыс тайӧ вӧчсьӧ чӧла сійӧ жӧ генеральскӧй кабинетъясас, юристъяслӧн, парламентарийяслӧн да общественностьлӧн син сайын.

А коді видзӧдӧ сійӧ вежсьӧмъяс бӧрсяыс, кодъяс лоӧны тайӧ структураас? Код водзын кыа кутӧ погранвойскаса главкомӧ? Тайӧ абу на став юалӧмыс, кодъяс кольӧны воча кывтӧг...

Российскӧй государстволы граница видзан проблемаыс и политическӧй, и экономическӧй, и военнӧй боксянь зэв тӧдчана. И миянлы абу веськодь, кутшӧм олӧмыс войскаын. Казьтыштны кӧ кыаясӧ пограничникъяс йылысь съыланкывйысь, то позьӧ жальпырысь шуны, мый «талун абу чӧв граница вылын». И оз ков ыстысьны сы вылӧ, мый СНГ-са государствояс костын абу на некутшӧм договор. Россия — государство, кодлӧн медся кузь границаыс.

О. СЕМЕНОВА.
(КРИМ-Пресс).

Мый миянлы колӧ

Мый ми кӧсъям сёйны, абу кӧ настроенне? (Дерт, кор эм мый сёйны). Тайӧс тӧдмалісны Канадаса психологъяс.

Кор ми шудаӧсь, ошкам олӧмсӧ — миянлы колӧ юмов-тор, кор скӧралам — кӧдзыд закуска. Кор олам ӧтнаным, миян организм «корӧ» шыд, бульон, сӧк, йӧз... Кор миянлы зэв кыпыд, кӧсъям сёйны мыйкӧ солаӧс, кор тӧждысям, мыйыськӧ полам, уськӧдчам кӧдзыд, но юмов вӧлӧга вылӧ.

[«Северо-западный вестник» газет].

Сыктывкарын

Республикаскӧй художественнӧй музейын удзалӧ выставка. Татысь позьӧ аддзыны рубежкайса, роч, коми авторъяслысь произведениеясӧ. Но тайӧ выставкаыс ӧзв аслыспӧлӧс. Мукӧд татшӧм мероприятиеысь сійӧ торъялӧ сыӧн, мый сэтчӧ волысьяслы тані петкӧдлӧны оз сӧмын дась картинаяс да скульптураяс, а кыдзи найӧ артмӧны.

Челядьлы и верстьӧяслы экскурсоводъяс, художникъяс висьтавласны да петкӧдласны, кыдзи дасьтыны дӧра, сорлавны краскаяс, кутшӧм колӧны этюдникъяс, бумага, мукӧд инструмент. Скульпторъяс юксясны асланыс «гуслторъясӧн»: кыдзи лӧсьӧдны скульптуралы арматура, кутшӧм сёй туйӧ и кыдзи сійӧс ӧжигайтны.

Залсӧ лӧсьӧдіс-дасьтіс дизайнер А. Пунегов. Выставкаыс восьса март помӧдз.

Н. РАЗМЫСЛОВ.

Ю. ОСЕТРОВЛӦН снимокъяс вылын: выставка.

КУЛӦМДІН РАЙОНЫН

Петіcны ас керкаӧ

Бӧръя кадӧ паськаліс строитчӧм ӧз сӧмын сиктъясын, но и посёлокъясын. Діасёръя посёлокын медводдза ас керка кыпӧдіс Вӧльскӧй лесопунктса уджалысь Г. В. Попов. Найӧдіcны керкаяснысӧ вевт улӧдз да вӧчӧны пытшкӧсӧ телевизионнӧй подстанция обслуживайтысь А. М. Стяжкин да лесопунктса шофёр В. А. Чигринов. Помаліс тшупны да таво вайӧдас вевт улӧдз керкасӧ лесопунктса рабочӧй И. Ф. Шебырев.

Лэптӧны ас керкаяс оз сӧмын сы вӧсна, мый лесопункт ньӧжйӧ строитчӧ (пример вылӧ, кык квартираа олан керка кыпӧдӧ нин кык во чӧж), но и сы могысь, медым лӧсьӧдны ас овмӧс — вӧчны керка гӧгӧр град йӧр, видзны скӧт.

И град, и видз

Кызвыннас ас йӧлӧн да яйӧн, ог нин сёрнитӧй картупель йылысь, олӧны Зимстан посёлокса войтыр. Таnі скӧтӧ видзӧны оз сӧмын Прупцкӧй леспромхозлӧн подсобнӧй овмӧсын, но и пӧшти быд семьяын. Орс тырвыйӧ могмӧдӧ комбикормӧн, а сиктсоветлӧн администрация тӧждысьӧ мувидз сетӧм вӧсна. Кольӧм воын важ керас местаӧ леспромхоз вӧчис 12 гектар му, кодӧс юклісны 28 мортлы. Таво вӧчасны та мындаӧс жӧ. Талун кежлӧ сетӧма му вылӧ ӧкмыс шыӧдчӧм, эмӧсь нӧшта юасьсьяс. Кольӧм воын юклісны сіздзӧ 23 мортлы видз. Таво корӧны нӧшта дас нёльӧн. Ставнысӧ лоӧ могмӧдӧма.

Совхозлӧн магазин

Вӧвлытӧма содіс йӧв-яй да наысь вӧчӧм сёянторъяс вылӧ дон. Ичӧт удждона йӧз найӧс босьтны ӧз кутны вермыны. Медым мунны войтырлы воча, инавны ассьыс продукция, «Ручевскӧй» совхоз Руч сиктын восьтіс фирменнӧй магазин. Аслас йӧлысь да яйысь вӧчӧмторъяс (рысь, нӧк, калбас да мукӧдтор) сійӧ вузалӧ сельполӧн магазинын серти донтӧгджык. Нӧшта донтӧммас продукция сэк, кор совхоз йӧлысь да яйысь продукция вӧчӧмсӧ босьтас ас кнас, а оз кут сетны мясомолзаводлы, коді ӧні таысь куралӧ уна сьӧм.

«Эжвалӧн» быдтасъяс

Бура тӧдса нимыс «Парма гор» газет бердын уджалысь «Эжва» литературнӧй объединениелӧн. Неважӧн на сійӧс казытылісны коми писательяс асланыс собрание вылын. Оз сӧмын «районкаын», но и столицаын петысь «Коми му» газетын, «Войвыв кодзув» да «Би кинь» журналъясын йӧзӧдсьӧны висьтъяс да кывбуръяс Иван Тарабукинлӧн, Александр Шебыревлӧн, Вячеслав Бабинлӧн, Эдуард Тимушевлӧн. Быдмӧны томджыкъяс. Во-мӧд нин зільӧ Кулӧмдінса шӧр школаын 9 класса велӧдчысь Ольга Кутькина. Сійӧ и ачыс нин велӧдӧ гижны челядьӧс. Неважӧн воліс мӧд классын велӧдчысьяс ордӧ.

Кулӧмдінса авторъяс ӧні уджалӧны челядьлы книга вылын, кодӧс локтан воын лэдзас Коми книжнӧй издательство.

В. ГРИГОРЬЕВ.

ШЫӦДЧӦЙ, ПЫР ОТСАЛАСНЫ

ӦЗ НА ТӦРЪЯ УНА КАД КОЛЬ Коми ССР-са народнӧй образование министерство бердын велӧдчысь том йӧзлысь творчество кыпӧдӧм да налысь культурасӧ сӧвмӧдӧм могысь центр котыртӧмсянь. Ачыс нин нимыс висьталӧ, мый лои лӧсьӧдӧма коланатор. Од артмӧ, мый быдмысь войтыр вӧсна медсясӧ тӧждысисны школаын, а урокъяс бӧрын нывкаяслы да зонкаяслы вӧчны вӧлі пӧшти нинӧм. Медым кыдзкӧ бурджыка котыртны прӧст кадсӧ и лои лӧсьӧдӧма тайӧ центрсӧ.

Мый жӧ найӧ кӧсйӧны нуӧдны таво? Та йылысь ми юалім центрса директор Татьяна Ивановна Аманлысь.

— Могсӧ пуктім ас водзӧ эг ичӧтӧс, — вочавидзис сійӧ. — Медводз колӧ тӧдмӧдны республикаса школаясын велӧдысьясӧс, велӧдчысьясӧс, мыйӧн ми вермам налы отсавны. Дасьӧсь петны туйӧ быд корӧм серти. Кутшӧмсюрӧ удж лои нин нуӧдӧма. Миян специалистъяс петалісны уна районӧ, медым тӧдмавны, кутшӧм отсӧг кӧсйӧны корны, да мый ми вермам налы вӧчны бурсӧ. Кутам йитӧдъяс пионеръяслӧн да велӧдчысьяслӧн керкаяскӧд, том йӧзлӧн центръяскӧд да клубъяскӧд. Нуӧдӧма нин некымын республикаскӧй семинар. Чукӧртлім найӧс, кодъяслӧн уджыс йитчӧма фольклоркӧд. Неважӧн нуӧдім семинар хореографъяскӧд. Тайӧ семинар йывсьыс окота висьтавны паськыдджыка. Волісны сэтчӧ йӧктысьяслӧн кружокъясӧн веськӧдлысьяс. Кызьлаысь гӧгӧр. Таnі вӧліны Инталсь, Визингаысь, Троицко-Печорскысь да мукӧд карысь да сиктысь. Чукӧртчылісны дзик на медводдзаысь. Шуам, культура министерство нуӧдӧ жӧ татшӧм семинаръясӧс. Но сэтчӧ корлӧны сӧмын культура керкаясын да клубъясын уджалысьясӧс. Найӧ жӧ, кодъяс нуӧдӧны кружокъассӧ школаясын, велӧдчысьяслӧн керкаясын, век кольлісны бокӧ.

Йӧзлы вӧлі зэв нимкодь, мый корлісны велӧдыштны и найӧс. Весиг ошкана гижӧдъяс колисны центр ним вылӧ. «Бур, мый казялінныд жӧ миянӧс, корлінныд да тӧдмӧдінныд ӧта-мӧдкӧд», — пасйисны интасаяс. Татшӧм жӧ ошкана кывъясӧн донъялісны семинарсӧ Усинскса, Ижмаса да Ухтаса хореографъяс.

Январь помын мунысь куим лунся семинарыс налы унатор сетіс. Йӧз волісны «Сигудӧк», «Зарни», «Дружба» ансамбльясӧ, кодъяс нималӧны республикаын. Тӧдмасисны, кыдзи найӧ котыртӧны уджсӧ. Вӧлі сетӧма практическӧй тӧдӧмлунъяс. Та дырйи йӧктысьяслӧн кружокъясӧн веськӧдлысьяс сёрнитчисны волыны ӧта-мӧд дорӧ концертъясӧн. Шуӧма лӧсьӧдны творческӧй лаборатория, кытчӧ чукӧртчывласны куим тӧлысьнас ӧтчыд. Ставсӧ тайӧс ас вылас босьтӧ народнӧй образование министерство бердын лӧсьӧдӧм центр. Сійӧ кӧсйӧ отсавны корсьны кружокъяс нуӧдӧм могысь жыръяс, сетны музыкальнӧй инструментъяс.

Центр тӧждысьӧ и мукӧд удж нуӧдӧм вӧсна. Кӧсйӧ отсавны кружокъяслы, кодъяс ӧтувтӧмаӧсь велӧдчысь том йӧзӧс.

— Налы, кодъяслы колӧ миянсянь отсӧг, медым шыӧдчасны центрӧ, — шуӧ Т. И. Аман. — Ми дасьӧсь сетны сійӧс.

В. АЛЕКСЕЕВ.

НӦШТА ВОЛӦЙ!

Республикаса сиктъясӧ гежӧда волывлӧны карса артистъяс, нималана музыкальнӧй коллективъяс. Ичӧт грездъясад налы и локнысӧ ылын, и клубъясад дзескыд, и местаыс ичӧт сьывны-йӧктыны.

Кӧрткерӧсскӧй район ылӧдз нималӧ самодеятельнӧй коллективъясӧн. Висер вожса войтыр век виччысьӧны татшӧм йӧзсӧ.

Неважӧн типӧсиктсаясӧс гажӧдісны Шойнатыысь ветеранъяслӧн хор да «Колипкай» вокальнӧй ансамбль.

Ветеранъяс ӧтувтчылісны 6 во сайын нин. Талунӧдз некод ӧз эновтчы сцена вылын сьылӧм-йӧктӧмысь. Быд вежон найӧ кыкысь волывлӧны репетиция вылӧ. Ветлывлӧны концертъясӧн районса сиктъясӧ. Найӧс бура сэні тӧдӧны.

Кыпыд да гажа артмис ӧнія концертыс. Удала сьылісны да йӧктісны П. А. Подоров, М. Е. Канев, П. Т. Попов.

«Колипкай» ансамбльын сьылӧны Шойнаты сиктса детскӧй садса уджалысьяс. «Тайӧ миян олӧм, миян гаж», — шуисны налӧн сям йылысь йӧзыс.

Концертнас веськӧдліс Шойнатыысь культура керкаса директор О. И. Савельева. Сійӧ юксис мекӧд аслас мӧвпъясӧн.

— Тайӧ коллективъясыс ёна отсасьӧны менам. Ветеранъяс гажӧдӧны йӧзӧс праздникъяс дырйи. «Колипкайын» сьылысьяслы кажитчӧ волывлыны сиктъясӧ. Репертуар пыр вежлалам. Миян художественнӧй руководитель Н. Л. Шамрай ачыс роч, но сійӧс кыскӧ коми сьылӧм-йӧктӧм.

Типӧсиктын концерт дырйи залын йӧзыс вӧлі тырыс. Клубса заведующӧй А. И. Панюкова юктӧдіс артистъясӧс чайӧн. Сиктса йӧз аттьӧалісны найӧс, колльӧдісны автобусӧдзыс. «Нӧшта па волӧй», — корисны бур сьӧлӧма войтырӧс.

С. ГАБОВ.

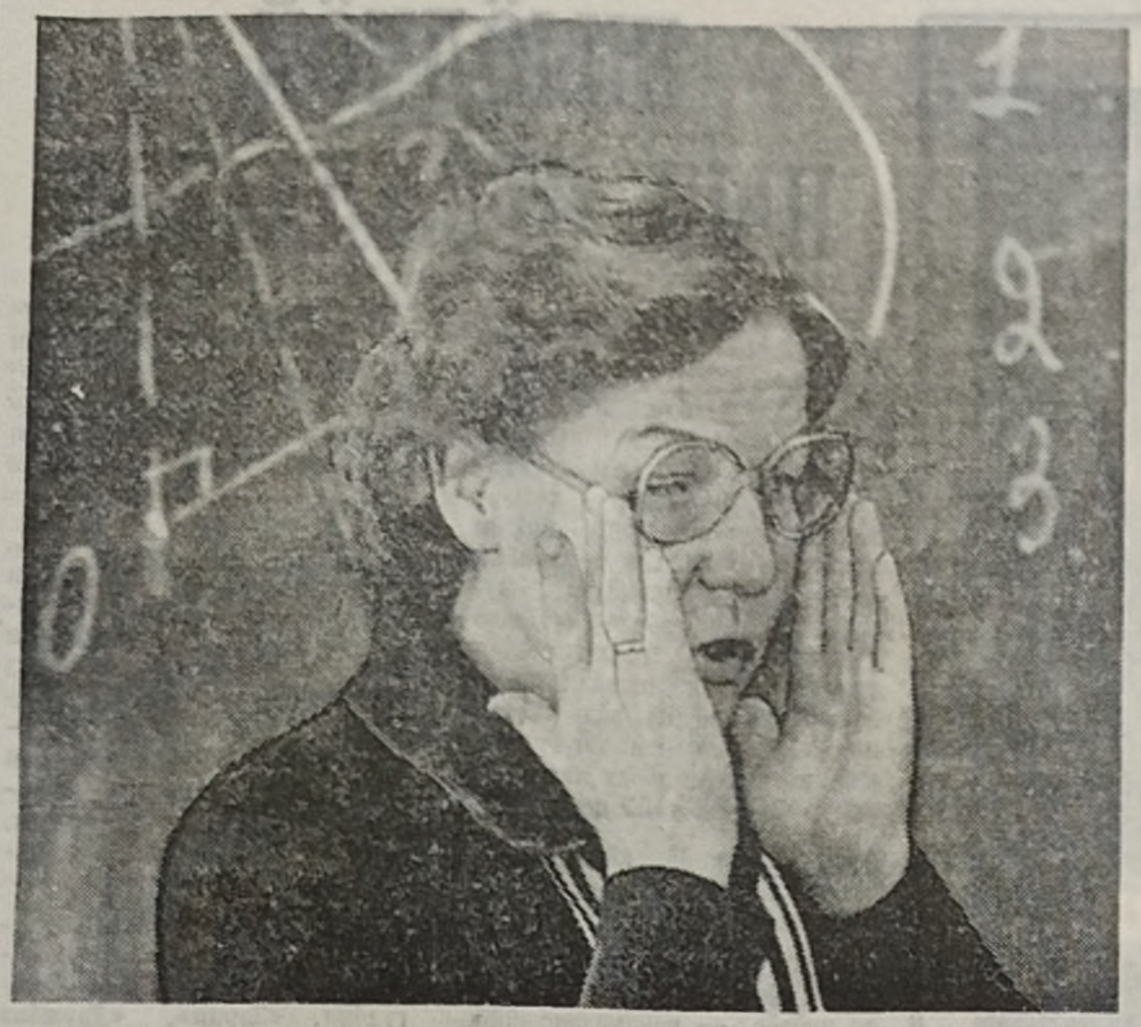

Усть-Куломскӧй средньӧй школаса математикъяс пиын медся дыр уджалӧны Александра Ивановна Липина да Галина Ивановна Костина. Сьӧлӧмсянь петыс уна кыв висьталӧны налы школаын вӧвлӧм велӧдчысьяс, кодъяслӧн нин челядьыс волывлӧны налӧн урокъяс вылӧ. Галина Ивановна Костина (снимок вылын) сьылӧ и «Эжваса дзоридзьяс» ансамбльын.

Снимок Д. НАПАЛКОВЛӦН.

СПОРТ

Мача хоккей. Мача хоккей кузя СНГ-са чемпионатын Красногорскысь «Зоркий» команда финишӧда кык турӧн водзджык доис СНГ-са чемпионӧн. Кызь кӧкъямысысь ворсӧм бӧрын сійӧ чукӧртіс 50 очко. Красногорскса хоккеистъяс бӧрын мунӧны Алма-Атаса спортсменъяс. Кызь сизимысь ворсӧм бӧрын налӧн ӧкмис 42 очко, а Екатеринбургса СКА командалӧн ӧти очкоӧн этшаджык. Тайӧ командаясыс кутасны тышкасьны мӧд да коймӧд местаяс вӧсна.

Бӧръяысьсӧ Сыктывкарса «Строитель» ворсіс Хабаровскса СКА командакӧд. Сійӧ помасис 1:1 тшӧтӧн. Турнирнӧй таблицаын «Строитель» ӧні босьтӧ дас ӧтиӧд места.

Лыжи. Швеция войвывса Фунасдален карын вӧліны лыжнӧн котралӧм кузя мирса кубок вылӧ ордйысьӧмъяс. 5 километр классическӧя котортіг0н вермис Финляндияысь Марья-Лииса Кирвесниеми. Призёръяс лыдын жӧ норвежскӧй лыжница Труде Дюбендаль да куимысь олимпийскӧй чемпионка Санкт-Петербургысь Любовь Егорова.

Мужичӧйяс свободнӧя котӧртісны 30 километр. Та дырйи Щучинскысь (Казахстан) Владимир Смирнов вӧлі коймӧдӧн. А медводз финишӧ вонс шведскӧй лыжник Торгни Могрен, мӧдӧн вӧлі норвежец Бьерн Дэли.

(ИТАР—ТАСС).

● ПОДӦН ВАЖАС

Верӧс сайӧ петігӧн

Уна обряд да обычай комиялӧн вӧлі верӧс сайӧ петігӧн. Сідз, гожся Иван лун водзвылын нывъяс пывсьылісны, сэсся лэччывлісны ва дорӧ да шыблавлісны юас корӧсьяс. Лыддьыссьыліс, мый корӧсьыс кӧ вӧяс, пов кулӧмысь, сибалас кӧ берег дорас — регыд петан верӧс сайӧ.

Семья лӧсьӧдігӧн бара жӧ колӧ вӧлі ломтывны пывсян. И вӧчны тайӧс коліс сӧмын ӧти ног. Горсӧ куимысь лӧдсавлісны ӧкмыс пес плакаӧн. Но вӧрӧдны гӧлӧвняссӧ да шомсӧ эз позь, медым том гозъя олісны бура, радейтісны ӧта-мӧдсӧ. Таысь кындзи ломтысигас пывсянсӧ колӧ вӧлі видзны. Тайӧс вӧчлісны либӧ ломтысьясыс асьныс, либӧ нывкаяс, быдмысь гӧтырпуяс.

Оз быд сикас ва вӧлі туй сэки и пывсянад. Ваявлісны куим юкмӧсысь, кодъяс оз тыдавны ӧта-мӧд дорсяньыс.

Пывсянӧ петтӧдз нывъ бӧрдліс, синваӧн сьылігӧн мыськыліс бать-мамыскӧд, пӧдругаясыскӧд торйӧдчӧмсӧ. Верӧспуыс ыстыліс сылы майтӧг, сынан да лентаяс. Майтӧгсӧ колӧ вӧлі видзны боковӧй синмысь. Чайтлісны, мый сійӧн кодкӧ вермас вомдзавны.

Ӧткымынлаын пывсянӧ пыригӧн верӧс сайӧ петысь нывкуимысь лыддьӧ молитвалысь первой юкӧнсӧ: «Во имя Отца, Сына...», а пытшкӧссяньыс куимысь жӧ: «Аминь». Корсюрӧ пывсянсӧ ломтысьясыс игнасьлісны пытшкас, медым сэтчӧ эз вермы веськавны невестаыс.

Пывсигас семья лӧсьӧдны кӧсйысь нывлы оз позь вӧлі ӧна коръясьны, «медым верӧсыс эз мӧд нӧйтны». Бӧрас коръсьсӧ пыдӧ дзеблісны, медым кодкӧ тӧдысьяс, кӧлдунъяс пиысь эз вомдзав. Пывсян коръсьсӧ лыддьывлісны вынаӧн. Чайтлісны, мый сэтысь кӧ васӧ резыштны пӧдругаяс вылас, найӧ асьныс регыд петасны верӧс сайӧ. Пывсьӧм бӧрас коръсьнас вердлісны мӧскӧс.

Кӧлдун вынаӧсь невеста пывсьӧм бӧрын лолісны и майтӧг, и лента, кодӧс кылісаслас кӧсаас нывъ. Тайӧ лентасӧ вундавлісны да лестукъяссӧ разӧдлісны пӧдругаяслы. Медым бара жӧ ӧдйӧджык петісны верӧс сайӧ.

Зэв колана обрядӧн вӧлі и нывлысь гыжсӧ тшӧтшӧдӧмыс. Та дырйи мӧдыс сьылігтырйи бӧрдіс, синванас коллялісбыдман-верстямман кадсӧ. Верӧс сайӧ петысьӧс пывсьӧдігас зонъяс ывлаас лыйсисны пищальясысь, шыблалісны пывсян вевт вылас посни изъяс. Гымакылісны, мед повзьӧдны-вӧтлыны став омӧльсӧ, мутисӧ. Верӧспусянь нылыслы вайлісны козин, сідз шусяна «пывсян яй», дозмӧр, утка либӧ кӧч.

Обычайяс серти пывсяныс вӧлі матын эз сӧмын мӧдар югыдыскӧд, но и быттьӧ йитчӧма енэжкӧд, шондікӧд, тӧлыськӧд, кодзувъяскӧд. Ритуалъяс дырйыс пывсян пытшкыс быттьӧ эзв ёна паськалӧ, бырӧны стен-пӧтӧлӧкъясыс, джоджыс. Пывсянас век гӧгӧрвосис и Васалӧн да Вӧрсалӧн кӧлуйыс: ва, гӧрд паськӧм, гӧн-сіяс... Тані мортыс эз сӧмын пӧрлы мӧд мортӧ, тӧдысьӧ, вынаӧ, но и, шуам, нывтӧдмасьліс нывбабалӧн гусяторъясӧн, кодъясӧс сылӧн рӧдыс видзӧ мӧдар югыдас, кутшӧмкӧ мӧд олӧмын.

В. СЕМЕНОВ.

ТЕРПИТЫШТАМ НА...

СЫКТЫВКАРСА аэропорт. Чукӧрмӧма уна йӧз. Самолётъяс некытчӧ оз лэбны: абу поводдя. И со бара радио юӧртӧ, мый нӧшта ӧти рейсса войтырлы ковмас некымын час виччысьны. Ме виччыся жӧ, сулала стен дорын да видзӧда, мый вӧчьӧ залас. Воча — туалет, кытчӧ пыралӧмысь ӧні колӧ мынтысьны. Олӧма морт, инвалид, мӧдӧдчӧ сэтчань. Но дежурнӧй нывбаба морӧснас паныд сувтӧ: «Мынты шайт!» «Менам абу», — шуӧ пӧльыс. «Сідзкӧ, терпит!» — вӧлі сылы воча кыв.

«Терпит, терпит! Мыйта позьӧ терпитны? Ельцинсянь босьтӧмӧн быдӧн тадзи висьталӧ. А менам терпеньӧй быри», — пузис мортыс.

Мый та вылӧ шуан? Кодныс правӧсь? Ветлысь-мунысьяслы кольӧ сӧмын ёрны сійӧс, коді аэропортын лӧсьӧдіс тайӧ «пӧрадоксӧ». Мый йылысь сійӧ думайтіс? Кыдзи экономическӧя подулаліс «выльторсӧ»?

Мекӧд орччӧн меститчисны кык нывбаба. Отныс томджык, мӧдыс — олӧмаджык, юксис мекӧд аслас тӧждӧн. Пиыс олӧ Адлерын. Куим внучка ветлӧны детсадӧ. Но кодлыкӧ юрас воӧма мӧвп вӧчны садиксӧ ведомственнӧйӧн да содтыны быд кагаысь тӧлыесся донсӧ 500 шайтӧдз. Пенсиясысь пӧ лоӧ внукъяслы сьӧм ыстыштны, но ӧдвакӧ тайӧ дыр кежлӧ отсалас...

Ме ог тӧд, кутшӧм тӧлка дядьӧ пондіс шыблавны челядьӧс детскӧй учреждениесысь, мыйла ковмис наысь босьтны сы мында сьӧм. Кутшӧм нӧ бать-мам вермасны мынтыны 500 шайтӧн? Сідзкӧ, сэсся аслыныс ни сёйны-юны, ни оланінысь вештысьны.

Ӧні нин уна йӧз волывлӧ магазинӧ музейӧ моз. Видзӧдласны дон вылӧ, ышловзясны — и петӧны. А радио-телевидение пыр бара кылӧны: терпитыштӧй. Прав инвалидыс: колӧ мыйкӧ вӧчны, а не сӧмын кывъясӧн такӧдны.

Кӧсъя юавны асланым депутатъяслысь, мыйӧн да кыдзи дорйӧны челядьӧс? Быд семья быдтӧ найӧс оз аслыс, а государстводы: мед видзисны сійӧс, сувтісны станок дорӧ, сідзкӧ, садикысь мыйтакӧ дон мед ас вылас и босьтӧ государствоыс.

Л. КОКОРИН.

ЮБИЛЯРЛЫ СИӦМ КОНЦЕРТ

Коми ССР-са писательяслӧн союз да Коми ССР-са культура министерство корӧны Коми республикаса народнӧй писатель Г. А. Юшковлысь талантсӧ пыдди пуктысьясӧс концерт-чолӧмалӧм вылӧ, кодӧс сиӧма гижысьлӧн 60 вося юбилейлы. Концерт-чолӧмалӧмыс лоас В. Савин нима республиканскӧй драматическӧй театрын март 14 лунӧ 16 чассянь.

Юалӧмъясӧн шыӧдчыны 2-37-79 да 2-10-60 телефонъяс пыр.

Отвёрткаӧн тшӧкыда вӧдитчысь да зептас дыр видзысь мортлы позьӧ видачысьны зеп розясьӧмысь. Колӧ сӧмын отвёртка помас сюйыштны вӧсньыдик резина шланг тор.

Жӧч вундан шыранӧн вӧдитчыны лоӧ кокинджык, ӧти воропас кӧ кӧртыштанныд кучкысь петля. Сэтчӧ сюяниыд певтӧ да позяс уджавны ӧти кинӧн. Мӧдыс пӧстмас жӧч кутӧм вылас.

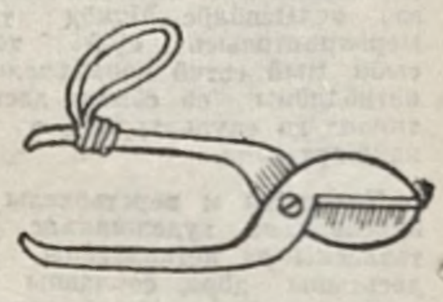

Чегӧм да томанас кольӧм ключ перйыны медкокни лобзик пилаӧн. Сійӧс сюйӧны томанас, бергӧдӧны 90 градус вылӧ. Пиньясыс крукасьӧны ключ торъяс да пилаыскӧд ӧтлаын и кыскыссяс.

Стеклӧ вундалігӧн пыр колӧ сюся видзӧдны, мед лёк ногӧн эз пот дорыс, кор воан сэтчӧ стеклорезнас. А тайӧ оз быдысь артмы. Медым стеклорезыс эз мӧд тотшнитны стеклӧ дорышас, напилокӧн босьталыштӧй стеклорез помсӧ.

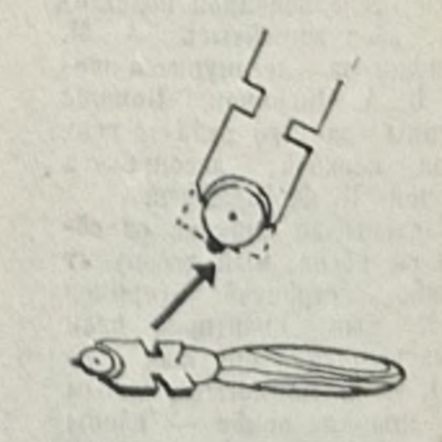

Редактор А. В. УЛЬЯНОВ.

Редколлегия: А. П. Артеева, И. И. Белых, Г. М. Михайлова, З. Д. Пантелеева, Е. М. Старцева.

Газетӧс наградитӧма «Знак Почета» орденӧн.

Учредительяс: Коми ССР-са Верховнӧй Сӧвет, Коми ССР-са Министръяслӧн Сӧвет, «Коми котыр» общество, «Коми му» газетлӧн коллектив.

Газет петӧ 1918 восянь.

Редакциялӧн адрес: 167610, Сыктывкар, Карл Маркс нима улича, 229. Печать керка, «Коми му» газет редакция.

Юалӧмъясӧн шыӧдчыны 2-01-16 телефон пыр, письмӧяс йылысь — 2-46-36.

Газет петӧ воторникын, четвергын да субӧтаын.

Тираж 7.771 экземпляр.

Газет печатайтӧма Коми республиканскӧй типографиаын.

167610, Сыктывкар, Первомайскӧй улича, 70 номера керка. Индекс 52042.